

Twitterstorm

Een historische categorisering van Donald Trump: populist of illiberal democrat?

Bachelorscriptie Politieke geschiedenis

Onderdeel van het
Humanities Honours Programme

Naam student: Jelle Lammerts van Bueren (6550584)

Naam begeleider: Maarten Paulusse, MA

Aantal pagina's: 55

Aantal woorden: 14.955

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	3
ABSTRACT	4
INLEIDING	5
INTRODUCTIE	5
POPULIST OF ILLIBERAAL?	5
METHODE	7
RELEVANTIE	8
HONOURSASPECT.....	9
HOOFDSTUK 1. HET AMERIKAANS POPULISME: KENMERKEN EN HISTORIOGRAFIE	11
INTRODUCTIE	11
VAN BRYAN NAAR SANDERS, VAN 1882 NAAR TRUMP.....	11
KENMERKEN	13
TEGEN DE ELITE, VOOR DE MIDDENKLASSE	13
TEGEN DE WERELD, VOOR AMERIKA	14
RETORIEK EN COMMUNICATIE	15
HOOFDSTUK 2. DE <i>ILLIBERAL DEMOCRACY</i>: KENMERKEN EN VERBINDING MET HET POPULISME	17
INTRODUCTIE	17
ZAKARIA'S GROOTSTE ANGST	17
DE HISTORISCHE VOORWAARDEN VOOR ILLIBERAL DEMOCRACIES EN DEZE NIEUWE POLITIEK.....	18
KENMERKEN VAN DE ILLIBERAL DEMOCRACY	20
VAN SCHEIDING NAAR SAMENSMELTING	21
VAN ONAFHANKELIJK NAAR AFHANKELIJK	21
VAN TOLERANTIE NAAR VIJANDELIJKHEID.....	22
VERBINDING MET HET POPULISME	22
HOOFDSTUK 3. DE TWEETS VAN TRUMP: DE EERSTE HONDERD DAGEN ALS MAATSTAF	24
INTRODUCTIE	24
LOSSE GEBEURTENISSEN EN TRUMPIAANSE PROJECTEN.....	24
TERUGKOMENDE TWITTER-THEMA'S	27
ALGEMENE ANALYSE	28
POPULISTISCHE UITLATINGEN	29
TRUMP ALS ILLIBERAL DEMOCRAT?.....	30
VOORUITBLIK	31
HOOFDSTUK 4. 2020 ALS NIEUWE REALITEIT: WIL DE ECHTE DONALD TRUMP NU OPSTAAN? ...	33
INTRODUCTIE	33
VAN CRISIS NAAR CRISIS.....	34
VAN ONTKENNING NAAR EXCOMMUNICATIE	36
INHOUDELIJKE BIJZONDERHEDEN	37
HOGERE ABSOLUTE AANTALLEN, HOGERE PERCENTAGES	40
HISTORISCHE GEVOLGTREKKINGEN	43
HOOFDSTUK 5: CONCLUSIE	45
INTRODUCTIE	45
DONALD TRUMP ALS RECHTSE RASPOPULIST	45
DONALD TRUMP ALS ILLIBERAL DEMOCRAT	46
SUGGESTIES VOOR VERDER ONDERZOEK.....	47
IMPLICATIES.....	47
LITERATUURLIJST	49

Abstract

This Bachelor thesis researches Donald Trump's populist and illiberal tendencies, by examining his behaviour on his personal Twitter account @TheRealDonaldTrump. Through an analysis of Trump's tweets in his first 100 days and his last few months as President of the United States, it examines whether Trump should be categorized as a populist, an illiberal democrat, both, or neither. In the research done hitherto, historians have looked into Trump's allegiances and political alignment, but mostly by researching his policies. His Twitter behaviour has also been researched by political scientists, but without much regard to his connection to populism and the illiberal democracy. This thesis provides a categorization of Trump by examining his populist and illiberal tendencies on Twitter. To provide an answer to the main question, an overview of characteristics of both American populism and illiberal democracy is constructed, by providing an extensive overview of the (historiographical) history of American populism and the illiberal democracy. These overviews are then used for primary source research into the earlier mentioned tweets of Donald Trump. This research proves that Donald Trump was not merely a racial-populist in the truest sense of the word, but that he has also shown very convincing illiberal signs during his term as president. His illiberal tendencies became most apparent after his loss in the 2020 elections and his (indirect) call for the storming of the U.S. Capitol. Trump proved to have lots in common with Boris Yeltsin and other illiberal democrats as well as with nineteenth-century American populists.

Keywords: American racial-populism, Illiberal Democracy, Donald Trump, Twitter-analysis, The People's Party, Contemporary History

Inleiding

Introductie

Tussen 7 en 11 juli 1896 verzekerde William Jennings Bryan zich van de nominatie voor presidentskandidaat van de Democraten. Bryan was een bijzonder soort politicus. Hij richtte zich in een tijdperk van industrialisering en globalisering op het verarmde agrarische volk in het zuiden van de VS, verzette zich tegen de toenemende mondialisering van de economie en hield zich niet aan de conventies van de Amerikaanse politiek. Bryan was de eerste echte Amerikaanse populist.¹ Alhoewel hij de verkiezingen niet won, zette hij wel de toon voor een nieuwe politieke stroming, die volgens veel historici en politicologen ook recentelijk te observeren was in het Witte Huis. Op 8 november 2016 werd Donald Trump namelijk verkozen tot president van de Verenigde Staten.²

The Donald had in zijn verkiezingscampagne al geschermd met controversiële standpunten die volledig afweken van de progressieve koers die Amerika had gevaren onder Barack Obama. Het lag dan ook in de lijn der verwachting dat Trumps presidentschap radicaal anders zou zijn dan dat van de vorige president.³ Op 20 januari 2017 begon het tijdperk Trump definitief met diens inauguratie op het Capitool. Trump liet het vol blijdschap weten via Twitter, zijn favoriete medium: ‘It all begins today! I will see you at 11:00 A.M. for the swearing-in. THE MOVEMENT CONTINUES - THE WORK BEGINS!’.⁴

In dit inleidende hoofdstuk zullen de volgende punten aan de orde komen. Allereerst zal er een kort historiografisch overzicht betreffende de politieke categorisering van Donald Trump worden gegeven, waarna de onderzoeksvraag van de scriptie naar voren wordt gebracht. Vervolgens zal de methode die in deze scriptie wordt toegepast uitgelegd worden. Hierna zullen de maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie van het onderzoek aangekaart worden en tot slot zal er kort gesproken worden over het ‘honoursaspect’ van de thesis.

Populist of illiberaal?

Donald Trump deed tijdens zijn verkiezingscampagne grote beloftes over zijn toekomstige presidentiële beleid. Deze beloftes hadden betrekking op de meest uiteenlopende maatschappelijke

¹ Michael Kazin, *The Populist persuasion. An American history* (Londen 2017), 42-46.

² The New York Times, ‘2016 Presidential election results’ (versie 9 augustus 2017), <https://www.nytimes.com/elections/2016/results/president> (23 november 2020); Brian Duignan, ‘Donald Trump: President of the United States’, *Encyclopædia Britannica* (7 november 2020).

³ Rachman en Yunianti, ‘Critical discourse analysis in Donald Trump presidential campaign to win America’s heart’, *Tell Journal* 5 (2017) 2, 8-17, aldaar 9.

⁴ Voor de annotatie van tweets zal gebruik gemaakt worden van het model van de Modern Language Association (MLA). Donald Trump (@theRealDonaldTrump), ‘It all begins today! I will see you at 11:00 A.M. for the swearing-in. THE MOVEMENT CONTINUES - THE WORK BEGINS!’ (20 januari 2017), Tweet.

thema's, zoals immigratie, gezondheidszorg en het benoemen van Republikeinse rechters.⁵ Trump werd door politiek commentatoren en historici, zoals Michael Kazin, vaak bestempeld als populistisch of autoritair. Dit had niet alleen te maken met zijn beleidsplannen, maar eveneens met zijn manier van communicatie.⁶ Tijdens de campagne had Trump al laten zien dat hij een voorkeur had voor directe communicatie met zijn kiezers. Hij omzeilde daarmee de zogenoemde 'fake news media' en deelde zijn overpeinzingen en meningen direct met de wereld via Twitter. Dit beeld zette zich voort tijdens zijn presidentschap.⁷ Trump gebruikte hoofdzakelijk zijn persoonlijke account (@theRealDonaldTrump) dat hij al sinds 2009 zelf beheerde.⁸ Beleidsmaatregelen besprak Trump overigens ook via Twitter. Hij legde hier uit hoe verschrikkelijk 'ObamaCare' was en dat hij heus de 'Wall' op de grens met Mexico zou gaan bouwen.⁹

Trump werd door Kazin in de bredere traditie van het Amerikaans populisme geplaatst. Deze traditie zou zijn begonnen in de jaren tachtig van de negentiende eeuw met de opkomst van de People's (Populist) Party (PP), de beweging waar ook William Jennings Bryan (uit de introductie) lid van was. Het Amerikaans populisme kende onder Bryan een korte periode van bloei en stond een herwaardering van de verarmde boerenbevolking voor. De People's Party en Bryan waren sterk gericht tegen globalisering en verzetten zich bijvoorbeeld tegen immigratie en de invoering van de goudstandaard, omdat deze nadelig zouden zijn voor de bevolking in het zuiden van de VS. Behalve deze economische bezwaren tegen immigratie, hielden veel populistische aanhangers er ook racistische en nativistische theorieën op na. Trump zou behalve door zijn beleidsplannen en manier van communicatie ook binnen het populisme passen omdat hij de notie van 'het volk' op de eerste plaats had staan. Wie er vervolgens bij dit volk hoorden bleef enigszins onduidelijk. Historici benadrukken dat er binnen het Amerikaans populisme meerdere stromingen actief waren en zijn. In het eerste hoofdstuk zullen deze verschillende stromingen uiteen worden gezet en zal ook worden uitgelegd in welke stroming Trump wordt geplaatst door de geschiedkundigen en politicologen die hem kenmerken als een populist.¹⁰

Andere onderzoekers, zoals Anthony J. Gaughan en John Shattuck, noemen Trump een *illiberal democrat* die past binnen een bredere opkomst van regeringen die de jure democratisch zijn, maar de facto autoritaire en onvrije karakteristieken vertonen. Fareed Zakaria bedacht de term in 1997, omdat

⁵ Shahar Eilam en Rotem Oreg, 'The Trump administration's first 100 days. From election promises to the challenges of reality', *INSS Insight* 922 (2017) 4, 1-5, aldaar 1-2.

⁶ Michael Kazin, 'Trump and American populism. Old wine, new bottles', *Council on Foreign Relations* 95 (2016) 6, 17-24, aldaar 17.

⁷ Gounari, 'Authoritarianism, discourse and social media. Trump as the "American Agitator"', in: Jeremiah Morelock (red.), *Critical theory and authoritarian populism* (Westminster 2018) 207-227.

⁸ Gounari, 'Authoritarianism, discourse and social Media'.

⁹ Donald Trump (@theRealDonaldTrump), 'ObamaCare is imploding. It is a disaster and 2017 will be the worst year yet, by far! Republicans will come together and save the day.' (13 maart 2017), Tweet; Donald Trump (@theRealDonaldTrump), 'Don't let the fake media tell you that I have changed my position on the WALL. It will get built and help stop drugs, human trafficking etc.' (25 april 2017), Tweet.

¹⁰ Kazin, *The Populist persuasion*, 1-8, 27-48.

hij zag dat er een sterke opkomst van dit soort democratieën zonder liberale tradities ontstond.¹¹ Deze regeringen stonden wel degelijk een democratische verkiezing van leiderschap voor, maar geloofden niet in de liberale achtergrond van de moderne democratie. Het beschermen van minderheden en de scheiding der machten zagen zij niet als noodzakelijk. Voorbeelden van dit soort regeringen waren die van Jeltsin in Rusland en die van Orban in Hongarije.¹² In dit onderzoek zal een antwoord worden geformuleerd op de volgende hoofdvraag: heeft Donald Trump zich tijdens zijn presidentschap gedragen als een Amerikaans populist, was in deze periode het predicaat *illiberal democrat* op hem van toepassing, was geen van beide stromingen op hem van toepassing of was er sprake van een combinatie van deze stromingen?

Een belangrijke kanttekening die bij deze hoofdvraag moet worden gemaakt is dat populistische methoden door leiders vaak worden toegepast binnen een *illiberal democracy*, maar dat een populistische leider nog geen *illiberal democrat* hoeft te zijn. Zoals ook Mudde en Kaltwasser hebben beschreven in een studie uit 2017 zijn populisten over het algemeen niet gericht tegen de liberale democratie als concept, maar opereren ze daarbinnen.¹³ Het is daarom interessant om te zien of Trump als president werkelijk heeft geprobeerd om de liberale aard van de Amerikaanse democratie te wijzigen of zich slechts populistisch gedroeg binnen de Amerikaanse liberale democratie.

Methodes

Auteurs die al over dit onderwerp hebben geschreven hebben aangetoond dat er meerdere manieren zijn om Trump te categoriseren. Oliver en Rahn maakten in hun werk bijvoorbeeld een taalkundige analyse van Trumps toespraken, waaruit ze afleidden dat de president typerend was voor het Amerikaans populisme.¹⁴ Gounari keek daarentegen naar het woordgebruik van Trump op Twitter en leidde hieruit af dat Trump moet worden gezien als een neofascistische leider.¹⁵ In dit onderzoek zal, net als in dat van Gounari, gebruik worden gemaakt van een Twitter-analyse. Dit houdt in dat elke tweet die iemand in een bepaalde periode verstuurd heeft, getoetst wordt op een aantal kenmerken, in dit geval dus kenmerken van twee politieke stromingen. De keuze voor een Twitter-analyse is tot stand gekomen vanuit de gedachte dat Twitter het favoriete medium van Trump was. Het was voor hem de meest directe vorm van communicatie richting zijn kiezers. Er was geen bemiddeling door de media en bovendien maakte Trump hoofdzakelijk gebruik van zijn persoonlijke account, niet het

¹¹ Fareed Zakaria, 'The rise of illiberal democracy', *Foreign Affairs* 76 (1997) 6, 22-43, aldaar 22.

¹² John Shattuck, 'The new global landscape: illiberal regimes and movements', *Journal of International Affairs* 71 (2018) 5, 15-22; Anthony J. Gaughan, 'Illiberal democracy. The toxic mix of fake news hyperpolarization, and partisan election administration', *Duke Journal of Constitutional Law & Public Policy* 12 (2017), 57-139.

¹³ Cas Mudde en Cristobal Rovira Kaltwasser, *Populism. A very short introduction* (Oxford 2017) 80-83.

¹⁴ Oliver en Rahn, 'Rise of the "Trumpenvolk". Populism in the 2016 election', *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 667 (2016), 189-206, aldaar 189-190.

¹⁵ Gounari, 'Authoritarianism, discourse and social media', 209.

POTUS-account. Het is dan ook bijzonder belangrijk om juist deze primaire bron te gebruiken om tot een gedegen antwoord op de hoofdvraag te komen.¹⁶

Vanwege de schaal van deze scriptie zijn niet alle tweets van Donald Trump onderzocht, maar is gekozen voor twee relevante periodes in diens presidentschap: de eerste honderd dagen en de periode sinds de verloren verkiezingen van 2020. In deze periodes gecombineerd verstuurde Donald Trump een totaal van 1173 berichten. De eerste honderd dagen zijn gekozen, omdat deze worden gezien als een voorschot op de rest van het presidentschap. De tweede periode is gekozen, vanwege het interessante gedrag dat Trump vertoonde naar aanleiding van de verloren verkiezingsuitslag. Natuurlijk is niet met absolute zekerheid te zeggen dat de eerste drieënhalve maand en de laatste twee maanden volledig representatief zijn voor Trumps vierjarige presidentschap. In de Amerikaanse politiek worden de *First 100 Days* van een nieuwe president echter wel gezien als een eerste indicatie van het nieuwe beleid. Ook het afsluitende beleid is in dit onderzoek van belang, aangezien Trump hier enkele erg illiberale beslissingen nam die niet genegeerd mogen worden.¹⁷ Het zal in de toekomst desondanks zeker relevant zijn om de tweets uit de overige jaren van Trumps presidentschap eveneens te onderzoeken.

Voordat aan de Twitter-analyse kan worden begonnen, moeten er eerst twee fundamentele deelvragen gesteld en beantwoord worden. Het eerste en tweede hoofdstuk zullen hierom respectievelijk de volgende deelvragen behandelen, namelijk wat de kenmerken van het Amerikaans populisme zijn *en* wat de kenmerken van een *illiberal democrat* zijn? Deze kenmerken zullen worden afgeleid uit de historische ontwikkeling van beide stromingen. De kenmerken zijn vervolgens belangrijk voor het derde hoofdstuk waarin de deelvraag zal worden beantwoord aan welke kenmerken van het populisme en de *illiberal democracies* de tweets van Trump voldeden in diens eerste honderd dagen als president (20 januari 2017 - 29 april 2017)? Het twittergedrag van Trump, in diens eerste honderd dagen als president, zal hiervoor integraal worden getoetst aan de kenmerken van de beide stromingen. In het vierde hoofdstuk zullen vervolgens ook de laatste maanden van Trumps presidentschap worden geanalyseerd. De deelvraag aan welke kenmerken van het populisme en de *illiberal democracies* de tweets van Trump voldeden sinds de verkiezingen van 2020 (4 november 2020 - 8 januari 2021) zal hier beantwoord worden. De algemene conclusie en bredere implicaties van deze scriptie, alsmede suggesties tot verder onderzoek, zullen worden gepresenteerd in het vijfde hoofdstuk.

Relevantie

Donald Trumps invloed zal naar verwachting nog lange tijd doorwerken in de Verenigde Staten. Het *Trumpenvolk* (Oliver en Rahns benaming voor Trumps aanhangers) is nog altijd in grote getale

¹⁶ Ibidem, 217-223.

¹⁷ Pruitt, 'Fast facts on the "First 100 days"' (versie 22 augustus 2018), <https://www.history.com/news/fast-facts-on-the-first-100-days> (23 november 2020).

aanwezig en het is daarom nog steeds maatschappelijk relevant om te onderzoeken welke politieke stroming het gedachtegoed van Donald Trump het beste vat. Tot welke stroming behoorde de man die 74 miljoen Amerikanen achter zich kreeg in een verloren verkiezing?¹⁸ Was Trump een Amerikaans populist, een contemporaine *illiberal democrat*, allebei of wellicht geen van beide? De maatschappelijke relevantie neemt alleen maar toe wanneer de wereldwijde invloed van de Verenigde Staten in ogenschouw wordt genomen. Wanneer Trumps presidentschap inderdaad beter paste bij de globale opkomst van *illiberal democracies* vallen er wellicht meer van dit soort nieuwe leiders te verwachten die in zijn voetsporen zullen treden.¹⁹

Wetenschappelijk gezien biedt deze scriptie een toevoeging aan het eerdere onderzoek betreffende Trump. Het twittergedrag van Trump is al eerder geanalyseerd door wetenschappers als Gounari. Kazin en Gaughan hebben daarnaast Trumps verbinding met het oudere Amerikaans populisme en de *illiberal democracies* al onderzocht.²⁰ Een integrale analyse van de tweets uit de twee onderzoeksperiodes en de toetsing hiervan aan de genoemde politieke theorieën is echter nog niet uitgevoerd. De hoop is dat deze scriptie, door de link tussen de tweets en de classificatie van Trump te leggen, een bijdrage kan leveren aan het historisch contextualiseren en categoriseren van Trumps presidentschap. Wanneer zo'n categorisering is uitgevoerd, kan deze als heuristisch dienen om Trump, diens beleid en diens aanhangers beter te begrijpen. Zodoende kan deze scriptie bijdragen aan het bredere onderzoek naar de moderne Amerikaanse politiek.

Honoursaspect

Tot slot moet kort worden benoemd dat deze scriptie (naast een geschiedenis-eindwerkstuk) eveneens een honoursscriptie is. Deze dient dan ook te voldoen aan de voorwaarden die hieraan worden gesteld, zoals beschreven door de Universiteit Utrecht. Om hieraan te voldoen is gekozen voor een zeer maatschappelijk betrokken onderwerp en een interdisciplinaire aanpak. Dit wordt mogelijk gemaakt door deze geschiedkundige scriptie sterk te koppelen aan termen en methoden uit de politicologie. In de politicologie is, sinds de opkomst van Twitter, al in vele onderzoeken het online gedrag van belangrijke staatslieden onderzocht. Vooral het opereren van populistten werd in dit geval als interessant gezien. Yaqub, Ae-Chun, Atluri en Vaidya keken in 2016 bijvoorbeeld naar het gedrag van Amerikaanse presidentskandidaten op Twitter en twee jaar eerder keken Zimmer en Proferes al naar de mogelijkheden om onderzoek te doen dat gebaseerd was op het sociale medium.²¹ Niet alleen in de

¹⁸ Oliver en Rahn, 'Rise of the "Trumpenvolk"', 201.

¹⁹ Pedro Paulen Weizenmann, "'Tropical Trump'? Bolsonaro's threat to Brazilian democracy', *Harvard International Review* 40 (2019) 1, 12-14.

²⁰ Gounari, 'Authoritarianism, discourse and social media'; Shattuck, 'The new global landscape'; Gaughan, 'Illiberal democracy'.

²¹ Ussama Yaqub e.a., 'Analysis of political discourse on Twitter in the context of the 2016 US presidential elections', *Government Information Quarterly* 34 (2017) 4, 613-626; Michael Zimmer en Nicholas John Proferes, 'A topology of Twitter research. Disciplines, methods, and ethics', *Alsib Journal of Information Management* 66 (2014) 3, 250-261.

Verenigde Staten werd deze vorm van communicatie onderzocht. In 2011 voerde Small bijvoorbeeld een onderzoek uit naar het online gedrag van Canadese politici.²²

Trumps presidentiële ambtstermijn is, na diens verkiezingsnederlaag in 2020 en aftreden in 2021, officieel beëindigd. Het is daarom goed om over Trump als president te spreken als onderdeel van het voltooide verleden en dat is hoofdzakelijk het terrein van de historicus. Er zullen politicologische begrippen en termen gebruikt worden, maar nooit zonder historische (of historiografische) achtergrond. Op deze manier wordt in de scriptie gebalanceerd tussen eigentijdse geschiedenis, en politicologie. Deze scriptie is dus een combinatie van twee wetenschappelijke stromingen.

²² Tamara A. Small, 'What the hashtag. A content analysis of Canadian politics on Twitter?', *Information Communication & Society* 14 (2011) 6, 872-895.

Hoofdstuk 1. Het Amerikaans populisme: kenmerken en historiografie

Introductie

Op 23 maart 2017 liet Donald Trump op niet te miskennen wijze weten wat hij van de reguliere media vond: het zouden fraudeurs zijn, mensen die niets dan slechts met hem voorhadden. NBC en ABC News hadden volgens hem op een oneerlijke manier gesproken over Russische betrokkenheid bij de Amerikaanse presidentsverkiezingen in 2016. Ze trokken daarmee de juistheid van Trumps presidentschap in twijfel. Ze vermoedden dat de Russische overheid hem graag in het zadel zag stijgen en dat zou natuurlijk nadelig zijn voor de legitimiteit van de Amerikaanse president. Trump sloeg dan ook hard terug en noemde deze traditionele media instanties ‘fake news [reporters]’.²³

Het aanvallen van de reguliere nieuwsmedia is door meerdere historici al bestempeld als een van de belangrijkste kenmerken van het klassieke populisme, maar er zijn ook andere, minder voor de hand liggende kenmerken te benoemen.²⁴ In dit hoofdstuk zal daarom de vraag wat een politicus tot een populist maakt, beantwoord worden. Om tot een gedegen antwoord op deze vraag te komen zal allereerst een korte schets worden geboden van de historische achtergrond van het populisme in de Verenigde Staten. Vervolgens zullen uit deze schets enkele populistische kenmerken worden afgeleid, waarna deze uitgebreider zullen worden behandeld. Er zullen historische voorbeelden bij de kenmerken worden gegeven en de toepassing van deze kenmerken in het derde en vierde hoofdstuk zal worden verhelderd.

Van Bryan naar Sanders, van 1882 naar Trump

Historici hebben in de afgelopen decennia veel moeite gehad om het begrip populisme kort en bondig te definiëren. Dit kwam voornamelijk door de brede toepassing van het begrip in de geschiedenis, zoals ook al werd geconcludeerd door Hofstadter, Berlin, MacRae en Shapiro op een congres over het definiëren van populisme in de jaren zestig van de vorige eeuw.²⁵ Torcuato Di Tella kwam wel met een definitie die erg bekend werd. Volgens hem was populisme ‘a political movement which enjoys the support of the [popular] mass of the working class and/or the peasantry, but which does not result from the autonomous organizational power of either of these two sectors. It is also supported by non-working class sectors upholding an anti-status quo ideology’.²⁶ Roberts, Dix en Jansen voegden hier later aan toe dat populistten zich vaak afzetten tegen de elite en elitaire instellingen.²⁷

²³ Donald Trump (@theRealDonaldTrump), ‘Just watched the totally biased and fake news reports of the so-called Russia story on NBC and ABC. Such dishonesty!’, 23 maart 2017, Tweet.

²⁴ Kellner, ‘Donald Trump as authoritarian Populist. A Frommian analysis’, in: Jeremiah Morelock (red.), *Critical theory and authoritarian populism* (Westminster 2018) 71-82, aldaar 79.

²⁵ Isaiah Berlin e.a., ‘To define populism’, *Government and opposition* 3 (1968) 2, 137-179, aldaar 177-179.

²⁶ Torcuato Di Tella, *Latin American politics. A theoretical approach* (Austin 2010).

²⁷ Dix, ‘The varieties of populism. The case of Colombia’, *The Western Political Quarterly* 31 (1978), 334-351; Roberts, ‘Populism, political mobilization, and crises of political representation’, in: C. de la Torre (red.), *The promise and perils of populism. Global perspectives* (Lexington 2015) 140-158; Jansen, ‘Populist mobilization. A new theoretical approach to populism’, *Sociological Theory* 29 (2011) 2, 75-96.

In de Amerikaanse politiek kwam de term ‘populisme’, aldus Michael Kazin, voor het eerst prominent naar voren met de oprichting van de *People’s (Populist) Party* (PP) in 1892. Deze partij beweerde op te komen voor het Amerikaanse volk en verzette zich tegen de elite. Het volk werd in dit geval hoofdzakelijk gezien als de economisch achtergestelde boerenbevolking uit de zuidelijke staten, die zich bedreigd voelde door de snel uitbreidende steden in de noordelijke staten van het land.²⁸ De partij zelf zou relatief weinig macht verwerven, maar in aanloop naar de presidentsverkiezingen van 1896 toonde de kandidaat van de Democratic Party zich erg geïnteresseerd in het populisme van de PP. Deze kandidaat, William Jennings Bryan, voerde een populistische verkiezingscampagne die uiteindelijk eindigde in een nederlaag. Het was desondanks duidelijk dat er sprake was van een nieuw, anti-elitair geluid in de Amerikaanse politiek.²⁹

De PP geloofde dat de elite probeerde om de rest van de bevolking onder zich te houden door deze economisch te onderdrukken. Kazin merkt op dat de PP daarom gericht was op het emanciperen van de economisch achtergestelden van de samenleving.³⁰ Auteurs zoals Gandesha spreken daarom van links populisme, omdat het gericht was op emancipatie en progressieve verandering.³¹ Kazin wil zich niet conformeren aan het onderscheid tussen links en rechts en spreekt daarom liever van ‘civic-nationalist populism’.³² Meerdere politicologen en historici, waaronder Oliver en Rahn plaatsen, net als Kazin, Bernie Sanders in deze eerste, economisch gemotiveerde traditie. Deze socialistisch-georiënteerde senator probeerde, net als Trump, in 2016 president te worden, maar werd in de Democratische voorverkiezing voorbijgestreefd door Hillary Clinton. Het belangrijkste kenmerk van dit linkse of civiel-nationalistische populisme was een anti-elitair sentiment, gecombineerd met de wens om de economisch achtergestelden te emanciperen.³³

Er bestaat ook een tweede populistische stroming binnen de Verenigde Staten. Gandesha noemt dit autoritair of rechts populisme, terwijl Kazin het heeft over ‘racial-nationalist populism’.³⁴ Aanhangers van dit raciale populisme beweerden, net als die van het economisch gemotiveerde populisme, dat de samenleving onrechtvaardig was, maar wel om een andere reden.³⁵ Het rechtse populisme was eveneens anti-elitair, maar richtte zich niet alleen op de bovenlaag, maar ook op de onderlaag van de samenleving. Raciale populistten waren ervan overtuigd dat de onderlaag (raciaal andere groepen) en de bovenlaag van de samenleving (de economische elite, wetenschappers en de reguliere media) samenwerkten om het volk dat hier tussenin geklemd zat (in essentie de werkende middenklasse)

²⁸ Kazin, *The Populist persuasion*, xiv.

²⁹ Ibidem, 42-46.

³⁰ Kazin, ‘Trump and American populism’, 18; Müller, *What is populism?* (Philadelphia 2016), chapter 3;

³¹ Gandesha, ‘Understanding right and left Populism’, in: Jeremiah Morelock (red.), *Critical theory and authoritarian populism* (Westminster 2018) 49-70, aldaar 49-50; 61-63.

³² Kazin, ‘Trump and American populism’, 17.

³³ Ibidem, 17-18; Oliver en Rahn, ‘Rise of the “Trumpenvolk”’, 189-190; 202.

³⁴ Ibidem, 17; 21-23 (Kazin); Gandesha, ‘Understanding right and left Populism’, 60-63.

³⁵ Ibidem, 63 (Gandesha).

tegen te werken.³⁶ Raciaal-nationalistische populisten waren dan ook bereid om in hun beleid maatregelen te nemen die de middenklasse moesten beschermen tegen buitenlandse invloeden. Een voorbeeld hiervan was de Chinese Exclusion Act (1882). Met deze Amerikaanse wet werden Chinese immigranten actief geweerd uit de Verenigde Staten vanwege hun afkomst.³⁷ Trump wordt door Kazin binnen deze traditie geplaatst.³⁸

Kenmerken

De populistische stromingen hadden dus enkele kenmerken gemeen, zoals uit onderstaande alinea's zal blijken, maar verschilden theoretisch gezien ook fundamenteel in de historische achtergrond van hun gedachtegoed en vooral in de inhoud van hun anti-elitaire, nationalistische sentiment. In werkelijkheid waren in de PP zowel linkse als rechtse populistten te vinden. Sommigen steunden de partij alleen omdat deze tegen de economische elite was, terwijl andere leden er racistische of nativistische theorieën op nahielden. Typerend voor de variëteit binnen de partij was het feit dat de twee partijleiders lange tijd een voormalig Unionistische (Weaver) en Confederale (Field) generaal waren die over sommige zaken wellicht anders dachten, maar in de kern anti-elitair waren.³⁹

Wat zijn nu, in het kort, de kenmerken van die raciaal-populistische stroming? Allereerst is er dus een sterk anti-elitair gevoel. De bovenlaag en de onderlaag van de samenleving worden niet vertrouwd. Het gaat om (overheids)instellingen, de media of wetenschappers. Een tweede kenmerk is de nationalistische, anti-mondiale insteek. Raciaal-nationalistische populistten zien het buitenland als potentiële bedreiging van de binnenlandse middenklasse. De onderlaag van de samenleving wordt door immigratie immers uitgebreid en brengt daarmee de middenklasse in gevaar. Tot slot kenmerken de populistten zich door een zekere opruiende, populaire retoriek. In onderstaande paragrafen zullen deze drie kenmerken verder worden uitgewerkt.

Tegen de elite, voor de middenklasse

Het eerste belangrijke kenmerk van het Amerikaans raciale-populisme is een sterk anti-elitair gevoel. Dit gevoel kwam voort uit de gedachte dat er een alliantie bestond tussen de bovenlaag van de samenleving (de politieke en economische elite) en de onderlaag van de samenleving (eventuele immigranten, buitenlanders, daklozen). Deze alliantie zou als enige doel de vernietiging van de 'hardwerkende middenklasse' hebben.⁴⁰ De middenklasse bestond in het rechtse Amerikaans populisme hoofdzakelijk uit witte mannen die geld verdienden voor hun gezin. Volgens de traditionele

³⁶ Kazin, 'Trump and American populism', 17-18; 23.

³⁷ Mark Kanazawa, 'Immigration, exclusion, and taxation. Anti-Chinese legislation in Gold Rush California', *The Journal of Economic History* 65 (2005) 3, 779-805, aldaar 779.

³⁸ Kazin, 'Trump and American Populism', 17-18.

³⁹ Hans-Georg Betz, 'Nativism across time and space', *Swiss Political Science Review* 23 (2017) 4, 335-353, aldaar 335; 341-344; Bruce Kuklick, *A political history of the USA. One nation under God* (Londen 2020) 157.

⁴⁰ Kazin, 'Trump and American Populism', 17.

populisten uit de negentiende eeuw waren dit de boeren en landarbeiders. Modernere populisten legden de focus op industriearbeiders.⁴¹ Uit dit anti-elitaire gevoel kwam vervolgens een minachting voor de volgende drie zaken voort: (overheids)instellingen, de media en wetenschappers (of een combinatie van de drie).

Bij (overheids)instellingen kan gedacht worden aan ministeries, 'Wall-Street' (de financiële bovenlaag van New York) of het concept 'Washington'. Bij dit laatste idee draait het om de gedachte dat politici in de federale hoofdstad de belangen van hun kiezers uit het oog verloren zijn en slechts denken aan wat het beste voor henzelf is.⁴² Een populaire slogan werd 'Drain the Swamp', verwijzend naar het corrupte moeras dat Washington zou zijn geworden. De term werd voor het eerst gebruikt door Ronald Reagan in 1983, maar werd bijvoorbeeld ook door Trump veelvuldig toegepast.⁴³

De media werden gewantrouwd omdat ze nepnieuws zouden verspreiden. Dit zouden ze, net als de eerdergenoemde instellingen, doen om de middenklasse te ondermijnen en de belangen van de elite te dienen.⁴⁴ Ook wetenschappers zouden, bijvoorbeeld in het geval van klimaatverandering, de middenklasse bedreigen. Ze zouden onterecht aanspraak maken op het idee van de waarheid, terwijl ze in werkelijkheid proberen de maatschappelijke kracht van de middenklasse af te breken door de elite meer macht te geven in het leven van middenklassers.⁴⁵ Deze anti-elitaire component van het populisme is ook verbonden met de notie van samenzweringstheorieën: theorieën die een verklaring bieden in de vorm van een van hogerhand opgezet complot. De gedachte dat de boven- en onderlaag van de bevolking samenwerken om de middenklasse op achterstand te helpen is hier al een voorbeeld van, maar ook het wantrouwen jegens instellingen, de media en wetenschappers past binnen dit beeld.⁴⁶

Tegen de wereld, voor Amerika

De tweede component van het Amerikaans populisme is een sterk nationalistisch, anti-mondiaal sentiment. Tijdens de eerste golf van het populisme was dit al te merken door het sterke verzet van de People's Party tegen de invoering van de goudstandaard. Dit economische stelsel hield een verbinding van de nationale valuta met de vaste waarde van goud in, maar de aanhangers van de PP vreesden dat deze mondiale ontwikkeling zou leiden tot grote verliezen in de agrarische sector van de Verenigde Staten. Zij zagen liever een voortzetting van de nationale zilverstandaard of de invoering van een

⁴¹ Ibidem, 18; 22; Müller, *What is populism*, chapter 3.

⁴² E.J. Dionne, *Why Americans hate politics* (New York 2004) 215.

⁴³ Eric Garcia, 'A history of "Draining the Swamp"'. Trump announces his ethics reform plan' (versie 18 oktober 2016), <https://www.rollcall.com/2016/10/18/a-history-of-draining-the-swamp/> (25 maart 2021).

⁴⁴ David A. Jones, 'Why Americans don't trust the media. A preliminary analysis', *The International Journal of Press/Politics* 9 (2004) 2, 60-75.

⁴⁵ Oliver en Rahn, 'Rise of the "Trumpenvolk"', 198.

⁴⁶ Ibidem, 201; Michael Kazin, 'Trump and American populism', 20-21.

bimetaal stelsel, waarbij zowel zilver als goud gebruikt konden worden als wisselmiddel.⁴⁷ Ook de ‘racial populists’ hebben zich verzet tegen het proces van ‘globalisering’, waarbij er sprake is van steeds verdere wereldwijde integratie, op cultureel en economisch gebied.⁴⁸ Zowel linkse als rechtse populistten kenden dus anti-mondiale gevoelens, maar op links waren deze economisch gemotiveerd, terwijl ze op rechts ook cultureel gemotiveerd waren.

Voor rechtse populistten lag de nationalistische kritiek op globale ontwikkelingen vooral bij de volgende twee punten: de uitstroom van banen in de primaire en secundaire sector naar lagelonenlanden en de verandering van de traditionele witte cultuur. De kritiek en retorische aanvalskracht waren dan ook hoofdzakelijk gericht op lagelonenlanden die een economische bedreiging voor de Verenigde Staten vormden, zoals China, en landen waar veel immigranten vandaan kwamen, zoals Mexico.⁴⁹ De anti-mondiale component van het Amerikaans populisme was vanwege de uitstroom van banen eveneens direct verbonden met de eerste component, de bescherming van de middenklasse. Juist die witte middenklasse zag door de globalisering banen verdwijnen naar het buitenland, met financiële problemen en uitgestorven industriesteden als Detroit tot gevolg.⁵⁰ Ook vreesde deze middenklasse voor het verlies van de eigen Amerikaanse cultuur door een toenemend aantal Spaanstalige immigranten uit Latijns-Amerikaanse landen.⁵¹

Retoriek en communicatie

De derde karakteristiek van het Amerikaans populisme is de retoriek die door haar leiders wordt toegepast. Historici als Oliver, Rahn, Müller en Abromeit specialiseren zich in de communicatiewijze van populistische leiders. Müller richt zich hierbij op wereldwijde populistische leiders, terwijl Abromeit, Oliver en Rahn zich in het bijzonder richten op Amerikaanse populistten.⁵² Toen naar de retoriek van de populistten werd gekeken, vielen twee zaken op. Allereerst was de retoriek sterk gericht op de (vaak niet nader toegelichte) notie van het volk.⁵³ Daarnaast was de retoriek van populistten vaak autoritair en aanvallend. Een tegengeluid werd niet toegestaan.⁵⁴ Dit viel niet alleen op bij tweets of toespraken van Donald Trump, maar eveneens bij, bijvoorbeeld, William Jennings Bryan. In een toespraak over de goudstandaard lachte hij partijprominenten die het niet met hem eens waren uit.⁵⁵ Ook niet-Amerikaanse populistten, zoals de Nederlandse Pim Fortuyn en Geert Wilders, vielen in hun

⁴⁷ Ibidem, 18-21 (Kazin).

⁴⁸ Joseph E. Stiglitz, ‘Trump and globalization’, *Journal of Policy Modeling* 40 (2018) 3, 515-528, aldaar 528.

⁴⁹ Gounari, ‘Authoritarianism, discourse and social media’, 220; Kellner, ‘Donald Trump as authoritarian populist’, 76.

⁵⁰ Gail M. Presbey, ‘Globalization and the crisis in Detroit’, *Perspectives on Global Development and Technology* 14 (2015) 1-2, 261-277, aldaar 264.

⁵¹ Rudy Alamillo, ‘Hispanics para Trump. Denial of racism and Hispanic support for Trump’, *Du Bois Review: Social Science Research on Race* 16 (2019) 2, 457-487.

⁵² Oliver en Rahn, ‘Rise of the “Trumpenvolk”’; Müller, *What is populism?*; Abromeit, ‘Frankfurt School critical theory and the persistence of authoritarian populism in the United States’, in: Jeremiah Morelock (red.), *Critical theory and authoritarian populism* (Westminster 2018) 3-27.

⁵³ Kazin, ‘Trump and American populism’, 17; 24; Müller, *What is populism?*, chapter 3.

⁵⁴ Abromeit, ‘Authoritarian populism in the United States’, 17-18.

⁵⁵ William Jennings Bryan, ‘The Cross of Gold’, in: *Industrial triumph and confrontation of reality*, 446-451.

toespraken hun antagonisten hard aan. De islam werd door Fortuyn bijvoorbeeld een ‘achterlijke cultuur’ genoemd en Wilders noemde immigranten ‘schavuiten’.⁵⁶

In de analyse van de tweets van Donald Trump (hoofdstuk 3 en 4) zal niet alleen moeten worden onderzocht of Donald Trump voldeed aan de kenmerken van het Amerikaans populisme, maar eveneens of de Amerikaanse president in zijn Twitter-retoriek voldeed aan de kenmerken van de *illiberal democracy* (hoofdstuk 2). Pas nadat ook die kenmerken zijn benoemd, kan worden begonnen aan een integrale analyse van Trumps uitspraken op Twitter. Met behulp van dit eerste hoofdstuk kunnen nu in ieder geval de kenmerken worden benoemd waarop iedere tweet zal worden beoordeeld, om te zien of Trumps twittergedrag inderdaad paste bij het populisme.

Allereerst is er het anti-elitaire sentiment. Om dit te kunnen testen, zal worden gekeken of de tweets tegen overheidsinstellingen, de reguliere media, dan wel wetenschappers gericht zijn. Daarnaast is er de nationalistische, anti-mondiale focus. Om deze te kunnen testen zal worden gekeken of er een referentie is aan cultuurverandering, trots op het eigen land, het verdwijnen van banen naar het buitenland, dan wel het terugwinnen van banen in de VS. Tot slot is er de populistische retoriek. Om dit te kunnen controleren zal worden gekeken of de tweets een referentie aan ‘het volk’ maken, dan wel autoritair/aanvallend zijn. Een tweet die voldoet aan een van deze kenmerken zal worden beschouwd als populistisch. In het volgende hoofdstuk zal een lijst worden opgesteld met historische kenmerken van de *illiberal democracy*, zodat de tweets in het derde en vierde hoofdstuk aan de twee stromingen kunnen worden getest.

⁵⁶ Volkskrant, ‘Fortuyn: grens dicht voor islamiet’ (versie 9 februari 2002), <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/fortuyn-grens-dicht-voor-islamiet~b1867f23/> (8 december 2020); Sertan Akbaba, ‘Re-narrating Europe in the face of populism. An analysis of the anti-immigration discourse of populist party leaders’, *Insight Turkey* 20 (2013) 3, 199-218, aldaar 210.

Hoofdstuk 2. De *illiberal democracy*: kenmerken en verbinding met het populisme

Introductie

Het concept *illiberal democracy* is in de inleiding al kort beschouwd, maar in dit hoofdstuk zal het met meer diepgang uitgelegd en historisch gecontextualiseerd worden. De vraag wat de exacte kenmerken van een *illiberal democrat* zijn, zal daarom centraal staan. Om tot een antwoord op deze deelvraag te komen zullen de volgende stappen worden gezet. Allereerst zullen het begrip en de bijbehorende theorie van Fareed Zakaria worden uitgelegd, waarna deze historisch gecontextualiseerd zullen worden. Deze historische contextualisering zal bestaan uit het benoemen van de verschillen in democratische ontwikkeling tussen West-en Oost-Europa en een beschrijving van het illiberale gedrag van Boris Jeltsin (1990) en Viktor Orban (2010). Vervolgens zullen uit deze historische schets de kenmerken van een *illiberal democrat* worden afgeleid. Tot slot zal in dit hoofdstuk uitgelegd worden hoe de concepten populisme en *illiberal democracy* zich tot elkaar verhouden. Na dit hoofdstuk zal er dus een duidelijk handvat zijn (een lijst met populistische en illiberale kenmerken) waaraan de tweets in het derde en vierde hoofdstuk kunnen worden getoetst.

Zakaria's grootste angst

In 1997 beschreef Fareed Zakaria in *Foreign Affairs* zijn grootste angst: de opkomst van zogenoemde *illiberal democracies*. Hij merkte op dat de leiders van nieuwe democratieën in Oost-Europa, Azië en Afrika weinig aandacht hadden voor de traditionele, liberale waarden die in de West-Europese en Noord-Amerikaanse democratieën zo belangrijk werden geacht.⁵⁷ Zakaria zag in deze ontwikkeling een gevaar voor het voortbestaan van de liberale democratie en ging er dan ook hoofdzakelijk op in hoe deze nieuwe invulling van 'majoritarian rule' bestreden moest worden.⁵⁸ Hij vreesde dat een nieuwe generatie politiek leiders, zoals Boris Jeltsin uit Rusland, de autoriteit van de centrale regering zou vergroten en op die manier de persoonlijke macht zou uitbreiden. Zelf beschreef hij het als volgt: 'Yeltsin has displayed a routine lack of concern for constitutional procedures and limits. He may well be a liberal democrat at heart, but Yeltsin's actions have created a Russian super-presidency. We can only hope his successor will not abuse it.'⁵⁹ Zakaria sloeg de spijker op zijn kop. Vladimir Poetin volgde Jeltsin op (2000) en is sindsdien ononderbroken aan de macht geweest.⁶⁰

Zakaria vreesde niet zozeer dat deze nieuwe regeringen niet democratisch zouden zijn. Ze werden immers gekozen door de bevolking via verkiezingen. Hij was hoofdzakelijk bezorgd over het verlies van de liberale identiteit van de democratie. Deze liberale identiteit, met als belangrijke componenten

⁵⁷ Zakaria, 'The rise of illiberal democracy', aldaar 22-24.

⁵⁸ Ibidem, 37; 42; Marc F. Plattner, 'Illiberal democracy and the struggle on the right', *Journal of Democracy* 30 (2019) 1, 5-19, aldaar 8.

⁵⁹ Ibidem, 34 (Zakaria).

⁶⁰ Daniel Treisman, 'Presidential popularity in a hybrid regime: Russia under Yeltsin and Putin', *American Journal of Political Science* 55 (2011) 3, 590-609, aldaar 590.

de bescherming van minderheden, persvrijheid en constitutionele zekerheid, beschermde de democratie als instituut. Wanneer deze zaken zouden wegvallen, zou de meerderheid van de bevolking het primaat om te regeren volledig zelf in handen hebben. Dit zou feitelijk resulteren in een dictatuur van de meerderheid: de minderheid zou praktisch gezien beheerst kunnen worden door de massa.⁶¹ Kort gezegd is *illiberal democracy* dus een vorm van politiek waarbij er wel geheerst wordt volgens het principe van ‘majoritarian rule’, maar waarbij de liberale identiteit - die zo kenmerkend is voor de westerse democratie - ontbreekt. Een aanhanger van deze politieke vorm noemen we vervolgens een *illiberal democrat*.

De Amerikaanse democratie had zich, aldus Zakaria, al ingedekt tegen de *illiberal democracy* en was daarom een uitstekend voorbeeld van een liberale democratie. Hij noemde Amerika een democratie die zichzelf op een ondemocratische manier beschermde:

Distinctive about the American system is not how democratic it is but rather how undemocratic it is, placing as it does multiple constraints on electoral majorities. Of its three branches of government, one (arguably paramount) is headed by nine unelected men and women with life tenure. Its Senate is the most unrepresentative upper house in the world, with the lone exception of the House of Lords, which is powerless. (Every state sends two senators to Washington regardless of its population (California's 30 million people have as many votes in the Senate as Arizona's 3.7 million) which means that senators representing about 16 percent of the country can block any proposed law.)⁶²

Alhoewel de Amerikaanse democratie dus geen perfecte democratie was, beschermde deze door haar liberale aard wel degelijk de waarden van de moderne democratie.⁶³ Amerika was namelijk gebouwd op ‘an avowedly pessimistic conception of human nature, assuming that people cannot be trusted with power’.⁶⁴ Voor Zakaria bestond er dan ook geen twijfel over het feit dat Amerika een voorbeeld was van een democratie die niet snel ten prooi zou vallen aan illiberale dreigingen. De vraag die in deze scriptie centraal staat (of Trump een populist en/of *illiberal democrat* was) ondermijnt dus mogelijk Zakaria's voorbeeld van Amerika als onaantastbare liberale democratie.

De historische voorwaarden voor illiberal democracies en deze nieuwe politiek in de praktijk

Vanaf de jaren negentig van de twintigste eeuw ontstonden er wereldwijd geleidelijk aan steeds meer *illiberal democracies*. Vooral landen zonder lange democratische traditie, zoals de staten van Oost-Europa, waren een makkelijke prooi voor politici die niet geloofden in de liberale achtergrond van ‘majoritarian rule’.⁶⁵ Een liberale traditie was in veel West-Europese landen al voor een langere tijd

⁶¹ Plattner, ‘Illiberal democracy and the struggle on the right’, 8-9.

⁶² Zakaria, ‘The rise of illiberal democracy’, 39.

⁶³ Deze bescherming moet wel worden gezien als een eenzijdige bescherming die vooral lag in een politiek fundament. Er was geen echte bescherming langs sociale lijnen.

⁶⁴ Zakaria, ‘The rise of illiberal democracy’, 39.

⁶⁵ Plattner, ‘Illiberal democracy and the struggle on the right’, 7; 16-18.

aanwezig geweest en in de lange geschiedenis van deze staten hadden leiders steeds meer verantwoordelijkheden uit handen gegeven aan lokale of nationale machtsorganen.⁶⁶

In de achttiende eeuw begonnen verlichte filosofen te tornen aan het absolutistische regeergedrag van koningen. Mannen als John Locke kwamen met nieuwe politieke theorieën die meer verantwoordelijkheid bij het individu en diens wensen legden.⁶⁷ Een liberale traditie was geboren en het ideaal van een sterkere invloed vanuit de hoge klassen van de bevolking kon langzaam groeien. De democratie ontstond in veel van de West-Europese landen pas op een veel later moment dan de liberale traditie.⁶⁸ Aan het einde van de achttiende eeuw bracht de Franse Revolutie de eerste signalen van invloed van de bevolking binnen een grootmacht op het vasteland en deze idealen kregen in de negentiende eeuw meer vorm.⁶⁹

Ondanks de aanzienlijke terugslag voor de democratie die het Weens Congres (1815) en de Restauratie (1814-1830) met zich meebrachten, werden in de negentiende eeuw door revoluties of vreedzame machtsoverdracht steeds meer West-Europese landen geopend voor democratische waarden.⁷⁰ De democratische transitie ontstond geleidelijk en binnen de liberale traditie. Het kwam nooit voor dat de gehele bevolking van een land plots mocht stemmen. Zo had in Engeland slechts een zeer beperkt deel van de bevolking toegang tot stemrecht voor 1832.⁷¹ De *Reform Act* zorgde hierna voor een iets groter electoraat, maar pas in 1867 werd het kiesrecht opnieuw uitgebreid.⁷² Een deel van de vrouwelijke bevolking kreeg zelfs pas stemrecht in 1928.⁷³ Deze langzame ontwikkeling van het democratisch stemrecht zou vandaag de dag (terecht) worden gezien als oneerlijk, maar gaf de democratie wel de kans om langzaam op te bloeien binnen een historische, liberale traditie. Volgens Atkin was de liberale democratie in dit soort landen hierdoor veel weerbaarder in crisisperiodes, zoals ook blijkt uit het feit dat de Britse en Franse democratieën nauwelijks last hadden van fascistische of communistische uitdagingen tijdens het interbellum.⁷⁴ Ook toen vielen, net als in de negentiger jaren, Oost-Europese democratieën, die zonder liberale traditie waren gevormd na 1918, sneller ten prooi aan autoritaire of fascistische leiders. Zo waren er de machtsovername van Józef Piłsudski in Polen (1926) en die van Miklós Horthy in Hongarije (1919).⁷⁵

⁶⁶ Hagen Schulze, *States, nations, nationalism. From the middle ages to the present* (München 1994) 72-91.

⁶⁷ Thomas F.X. Noble e.a., *Western civilization. Beyond boundaries* (Boston 2014), 509-510.

⁶⁸ Schulze, *States, nations, nationalism*, 137-138.

⁶⁹ Noble e.a., *Western civilization*, 618-620.

⁷⁰ *Ibidem*, 602-607; 617-620.

⁷¹ *Ibidem*, 618.

⁷² *Ibidem*, 649.

⁷³ *Ibidem*, 757; Francisco O. Ramirez, Yasemin Soysal en Suzanne Shanahan, 'The changing logic of political citizenship. Cross-national acquisition of women's suffrage rights, 1890 to 1990', *American Sociological Review* 62 (1997) 5, 735-745, aldaar 743.

⁷⁴ Nicholas Atkin, 'Withstanding extremes. Britain and France 1918-1940', in: N. Atkin en M. Biddis (red.), *Themes in modern European history, 1890-1945* (New York 2009) 243-272, aldaar 245.

⁷⁵ Mark Mazower, *Dark continent. Europe's twentieth century* (Londen 1998) 11; 18.

Ook in de jaren negentig vielen nieuwe democratische staten dus ten prooi aan leiders die weinig goeds voorhadden met de liberale democratie. De eerdergenoemde Boris Jeltsin trok bijvoorbeeld steeds meer macht naar zich toe. Zijn kandidaten verloren de parlementsverkiezingen van 1993, maar dankzij een gelijktijdig gehouden referendum kon Jeltsin de macht van de *Doema* sterk inperken en zelfs het parlement ontbinden.⁷⁶ Een voorbeeld van een *illiberal democracy* in de jaren 2010 was Hongarije. Onder leiding van premier Orbán begon de regering zich steeds feller af te zetten tegen liberale aspecten van de democratie. Orbán sprak zelfs uit dat hij het hele idee van de liberale democratie niet noodzakelijk vond en benoemde in 2014 publiekelijk dat hij geloofde dat onliberale aspecten binnen een democratie beter waren voor de samenleving: ‘a democracy does not necessarily have to be liberal. Just because a state is not liberal, it can still be a democracy ... the new state that we are constructing in Hungary is an illiberal state, a non-liberal state.’⁷⁷ Een veilige aanname die uit deze historische context kan worden gemaakt, is dat een liberale democratie een liberale traditie nodig heeft om te kunnen overleven. Zonder deze traditie bestaat de mogelijkheid dat een leider met veel autoriteit de liberale karakteristieken van het systeem teniet doet en kiest voor een bestuursmodel dat slechts de wensen van de meerderheid in acht neemt.

Kenmerken van de illiberal democracy

In de onderstaande paragrafen zal, door een analyse van de kenmerken van Orbán's Hongaarse *illiberal democracy*, een antwoord geformuleerd worden op de deelvraag van dit hoofdstuk. Er kunnen, kort gezegd, drie belangrijke kenmerken van de *illiberal democracy* worden onderscheiden. Allereerst is er een hevig verzet tegen de scheiding der machten. De centrale regering, die zich binnen de liberale democratie bezighoudt met het opstellen van wetten, zou zich in zo'n geval bezig kunnen houden met het beïnvloeden van de rechterlijke macht. Ten tweede, kan er sprake zijn van een hevig verzet tegen de onafhankelijke pers. Het idee van onafhankelijke media instanties, zoals dat wordt nagestreefd in de liberale democratie, is in de *illiberal democracy* een bedreiging voor de autoriteit van de centrale regering. Tot slot, is het belangrijkste kenmerk van de *illiberal democracy* het ondermijnen van de rechten van minderheden. Groepen mensen die niet tot de meerderheid behoren hebben het in een illiberaal systeem moeilijk, omdat, volgens het democratische principe, de meerderheid bepaalt. Wanneer er geen (constitutionele) bescherming voor deze groepen is, lopen hun rechten daarom gevaar.⁷⁸

⁷⁶ Michael McFaul, ‘Yeltsin’s legacy’, *The Wilson Quarterly* (1976-) 24 (2000) 2, 50-58, aldaar 54-55; Maxim Boycko e.a., ‘Privatizing Russia’, *Brookings Papers on Economic Activity* 2 (1993), 139-192, aldaar 141; 185.

⁷⁷ Plattner, ‘Illiberal democracy and the struggle on the right’, 9.

⁷⁸ Verdere uitleg en verwijzing naar secundaire literatuur zijn per alinea in het volgende deel toegevoegd (door middel van voetnoten).

Van scheiding naar samensmelting

Orbans regeerperiode in Hongarije was een mooi voorbeeld van een prille liberale democratie die zich tot een *illiberal democracy* ontwikkelde. Orban zal hier als voorbeeld worden genomen, omdat hij zich, zoals vermeld, als eerste politiek leider, in een gevestigde Europese democratie, uitsprak voor de voordelen van de *illiberal democracy*.⁷⁹ Orbans *Fidesz* won de Hongaarse verkiezingen van 2010 met 52% van de stemmen en slaagde er daardoor in een tweederdemeerderheid in het parlement te krijgen.⁸⁰ Toen Orban door deze overwinning tot premier werd benoemd, koos hij voor een controversiële strategie: hij beperkte de macht van het hooggerechtshof en begon massaal nieuwe rechters te benoemen. Er ontstond dus in zekere zin een versmelting van de rechterlijke macht en de uitvoerende macht en de grondwet werd buitenspel gezet.⁸¹

Ondertussen leek er ook een steeds sterkere bemoeienis te ontstaan met de wetgevende macht door de uitvoerende macht. Dankzij de tweederdemeerderheid bij de verkiezingen, slaagde de regering er in om zonder al te veel tegenstand het parlement achter zich te krijgen. Deze meerderheid kon vervolgens gemakkelijk worden vastgehouden, omdat Fidesz de wetgeving omtrent de verkiezingen veranderde. Zo vonden de verkiezingen in 2014 niet in twee, maar in één ronde plaats, waardoor Orban vrijwel zeker het premierschap zou behouden. Dit gebeurde inderdaad.⁸² Montesquieu's ideaal van een politiek systeem waarin onafhankelijke machten elkaar controleren, bleek in een *illiberal democracy* dus niet belangrijk. De regering verschaftte zichzelf het recht om zowel de rechterlijke macht, als het parlement te controleren, terwijl dit niet andersom moest gebeuren.⁸³

Van onafhankelijk naar afhankelijk

Naast de aanval op de scheiding der machten, ondernam Orban een tweede aanval op de liberale democratie. Vanaf het moment dat Fidesz aan de macht kwam, veranderden steeds meer vrije, onafhankelijke nieuwsstations in spreekbuizen van de overheid.⁸⁴ De vrije pers was een van de belangrijkste beschermers van de liberale democratie geweest. De pers controleerde en veroordeelde politici op een publieke manier en gaf de bevolking inzicht in wat er in de politiek gebeurde. Michael

⁷⁹ Plattner, 'illiberal Democracy and the struggle on the right', 9.

⁸⁰ Agnes Batory, 'Election briefing no 51. Europe and the Hungarian parliamentary elections of april 2010', *Election and Referendums Network* (2010), 1; 7. De regering kreeg, ondanks het feit dat ze 'maar' 52% van de stemmen kreeg, een tweederdemeerderheid in het parlement door een speciale wet.

⁸¹ Miklós Bánkuti, Gábor Halmai en Kim Lane Scheppele, 'Hungary's illiberal turn. Disabling the constitution', *Journal of Democracy* 23 (2012) 3, 138-146.

⁸² John S. Ahlquist e.a., 'How do voters perceive changes to the rules of the game? Evidence from the 2014 Hungarian Elections' (versie 2015), http://johnahlquist.net/files/AIWZ_JCE_accepted.pdf (10 december 2020) 2.

⁸³ C. Opitz-Belakhal, 'Civil society theory. Montesquieu', in: H.K. Anheier, S. Toepler (red.), *International encyclopedia of civil society* (New York 2010).

⁸⁴ Samuel Rogers, 'Fidesz, the state-subsumption of domestic business and the emergence of prebendalism. Capitalist development in an "illiberal" setting', *Post Communist Societies* 32 (2020) 5, 591-606, aldaar 595; 599.

Schudson noemde de vrije media bijvoorbeeld ‘a bulwark of accountable democratic government and a thorn in the side of autocrats around the world’.⁸⁵

Dezelfde minachting die Orban toonde voor de originele machtsverdeling, toonde hij dus ook voor de media. Vrienden van de premier en miljonairs op de hand van de regering kochten massaal onafhankelijke nieuwsstations en kranten op. De bekende, onafhankelijke nieuwszender HirTV werd in 2018 bijvoorbeeld overgenomen door een vriend van Orban. Nagenoeg binnen een dag veranderde het station van een kritisch geluid, in een schoothond van de regering.⁸⁶ Door dit soort overnames verdwenen de onafhankelijke media in het nieuwe Hongarije en daarmee verdween ook de publiekelijke controle op overheidszaken. Dit had ernstige gevolgen, zoals ook zal blijken uit de volgende paragraaf.

Van tolerantie naar vijandelijkheid

In een liberale democratie heeft de meerderheid van de bevolking weliswaar de macht om een regering uit te kiezen, maar zekere constitutionele garanties zorgen ervoor dat minderheden beschermd worden tegen eventuele vijandelijkheid van de meerderheid.⁸⁷ In een *illiberal democracy* valt deze bescherming weg. In Hongarije werden meerdere minderheden door de regering achtergesteld. Een eerste voorbeeld hiervan was de LHBTI-gemeenschap. Homoseksuelen pasten volgens Fidesz niet bij de christelijke tradities van het land en werden daarom actief uitgesloten.⁸⁸ Een andere groep die werd geweerd waren moslims die als vluchtelingen naar Europa kwamen. Fidesz verantwoorde dit wederom met de bewering dat Hongarije als christelijk land deze groep niet op kon nemen. Hongarije hield hierom bijvoorbeeld strenge grenscontroles om islamitische vluchtelingen buiten de deur te houden tijdens de vluchtelingencrisis van 2015.⁸⁹

Verbinding met het populisme

Zoals ook in de introductie is vermeld, hebben populisme en de *illiberal democracy* veel gemeen, waaronder een minachting voor de reguliere media. Toch mogen de beide stromingen niet gelijkgeschakeld worden. De *illiberal democrats* kunnen beter gezien worden als voortbouwend op het populisme en mogelijk zelfs als een radicalisering hiervan. Reguliere populistten schoppen met hun retoriek, nationalisme en minachting voor de instanties weliswaar hard tegen de bestaande orde aan,

⁸⁵ Michael S. Schudson, *The vital role of journalism in a liberal democracy* (versie 5 oktober 2020), <https://thereader.mitpress.mit.edu/journalism-in-a-liberal-democracy/> (10 december 2020).

⁸⁶ Mitra Nazar, ‘Hongaars HirTV in één dag van kritische zender naar regeringsspreekbuis’ (versie 20 augustus 2018), <https://nos.nl/artikel/2246885-hongaars-hirtv-in-een-dag-van-kritische-zender-naar-regeringsspreekbuis.html> (10 december 2020).

⁸⁷ Plattner, ‘Illiberal democracy and the struggle on the right’, 10.

⁸⁸ Ibidem, 10-11; Fernando G. Nuñez-Mietz, ‘Resisting human rights through securitization: Russia and Hungary against LGBT rights’, *Journal of Human Rights* 18 (2019) 5, 543-563, aldaar 555-560.

⁸⁹ Elżbieta M. Goździak en Péter Márton, ‘Where the wild things are. Fear of islam and the anti-refugee rhetoric in Hungary and in Poland’, *Central and Eastern European Migration Review* 7 (2018) 2, 125-151, aldaar 125.

maar opereren nog altijd binnen de orde van de liberale democratie. De eerdergenoemde Nederlandse populist Pim Fortuyn was zelf bijvoorbeeld lid van de homoseksuele gemeenschap, een minderheid in Nederland.⁹⁰ Hij schatte de bescherming van deze specifieke minderheid dan ook op waarde, maar verzette zich wel tegen invloeden van de islam in de Nederlandse samenleving, omdat deze de liberale aard van het land zouden bedreigen.⁹¹ *Illiberal democrats* daarentegen, openen de aanval op iedere uiting van de liberale democratie. Er is dus een zekere overlap, maar er bestaan ook verschillen tussen de populisten en de *illiberal democrats*.

Nu de tweede deelvraag beantwoord is, kan in het derde en vierde hoofdstuk worden begonnen aan de analyse van de tweets van Trump uit diens eerste honderd dagen en laatste maanden als president. Er zal dan, naast het controleren van de populistische kenmerken, eveneens worden onderzocht of de tweets voldoen aan de karakteristieken van de *illiberal democracy*. Dit zal als volgt gedaan worden. Allereerst zal gekeken worden of er in de tweets sprake is van een ondermijning van de scheiding der machten. Dit wil in de praktijk zoveel zeggen als een bemoeienis van Trump met de rechterlijke of wetgevende macht waarbij hij probeert de uitkomst van procedures buiten zijn functie te beïnvloeden. Vervolgens zal worden gekeken of Trump in zijn tweets de onafhankelijke media aanvalt, omdat ze niet gunstig over hem berichten. Dit zal veelal overeenkomen met de controle van het anti-elitaire gevoel bij het populisme, omdat daarin ook de anti-media component is opgenomen. Tot slot zal worden gekeken of Donald Trump de aanval opent op minderheden. Wanneer een tweet aan een van deze karakteristieken voldoet, zal deze worden beschouwd als een tweet die het gedachtegoed van de *illiberal democracy* ondersteunt.

⁹⁰ Momin Rahman, 'Queer as intersectionality theorizing gay muslim identities', *Sociology* 44 (2010) 5, 944-961, aldaar 948.

⁹¹ Rahman, 'Queer as intersectionality', 948

Hoofdstuk 3. De tweets van Trump: de eerste honderd dagen als maatstaf

Introductie

Vanaf de dag van zijn inauguratie tot zijn honderdste dag als president zette Donald Trump 446 berichten online.⁹² Elk van die berichten is voor dit hoofdstuk geanalyseerd om een antwoord te vinden op de deelvraag aan welke kenmerken van het populisme en de *illiberal democracy* de tweets van Trump voldeden in diens eerste honderd dagen als president. Het zal opvallen dat, hoewel slechts 35 tweets aan alle populistische kenmerken voldeden, er een ontzettend hoog percentage raciaal-populistische tweets was. Ook het aantal illiberale tweets was niet gering, maar niet significant genoeg om Trump als een *illiberal democrat* te kenmerken.⁹³

Om tot een antwoord te komen op de deelvraag van dit hoofdstuk zal allereerst Trumps beleid in de eerste honderd dagen kort beschreven worden. De tweets verwijzen immers naar de gebeurtenissen in Amerika en de wereld en een zeker overzicht is dan ook handig om de tweets in hun context te kunnen plaatsen. De belangrijkste gebeurtenissen en Trumpiaanse projecten zullen worden uitgelicht en ook Trumps uiteindelijke politieke resultaten zullen worden benoemd. Vervolgens zal in het tweede deel van dit hoofdstuk de Twitteranalyse van de eerste honderd dagen worden toegelicht. In dit gedeelte zal hoofdzakelijk worden ingegaan op percentages, absolute aantallen en de onderzoeksmethode. Ook zullen de gegevens voor zowel het populisme, als de *illiberal democracy* nader worden toegelicht. Tot slot zullen de implicaties van de gevonden gegevens voor de deelvraag van dit hoofdstuk benoemd worden.

Losse gebeurtenissen en Trumpiaanse projecten

Trumps eerste honderd dagen als president kenden een aantal focuspunten die ook al aangekondigd waren in zijn presidentiële campagne.⁹⁴ Deze focuspunten kunnen worden onderverdeeld in gebeurtenissen en bredere, Trumpiaanse projecten. Het belangrijkste verschil tussen deze twee categorieën is dat gebeurtenissen slechts een kortere periode van belang waren, terwijl de Trumpiaanse projecten gedurende de eerste honderd dagen continu werden behandeld. In onderstaande alinea's zullen eerst de gebeurtenissen en daarna de projecten worden uitgelicht.

Allereerst was er de presidentiële inauguratie. Deze werd door de media veel vergeleken met de inauguratie van voormalig president Barack Obama. Bij Trumps bijeenkomst zouden veel minder mensen aanwezig zijn

⁹² Het werkelijke aantal tweets lag hoger. Sommige berichten van Trump waren te lang om in een enkele tweet te passen en de president koos er toen voor om zijn boodschap over meerdere tweets uit te spreiden. Deze tweets zijn voor dit onderzoek samengevoegd tot een enkel bericht en ook als zodanig geanalyseerd. De berichten in kwestie zijn te herkennen doordat zij op drie puntjes eindigen. De hierop volgende tweet begint vervolgens vaak met drie puntjes.

⁹³ Een voorbeeld van een tweet die aan alle populistische kenmerken voldeed is de volgende. Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), 'Democrats are trying to bail out insurance companies from disastrous #ObamaCare, and Puerto Rico with your tax dollars. Sad!', 27 april 2017, Tweet.

⁹⁴ Linda Qiu, 'Donald Trump's top 10 campaign promises' (versie 15 juli 2016), <https://www.politifact.com/article/2016/jul/15/donald-trumps-top-10-campaign-promises/> (13 januari 2021).

geweest, maar de president ontkende dit.⁹⁵ Hij sprak meermaals van de ‘fake news media’ en beweerde dat zijn aanhang vele malen groter was geweest dan die van Obama.⁹⁶ Deze uitspraak was echter geheel onjuist. Trump had ongeveer 800.000 mensen naar de hoofdstad weten te bewegen, terwijl Obama 1.800.000 toeschouwers had in 2008. Dit nam niet weg dat Donald Trump vele malen meer mensen naar het Capitool wist te krijgen dan bijvoorbeeld Ronald Reagan (1985), Bill Clinton (1993; 1997) en George Bush (2001; 2005). Trump was wel de eerste president die zo’n groot punt maakte van het aantal toeschouwers.⁹⁷

Na deze eerste discussie, was de meest significante gebeurtenis de formatie van een kabinet. Hiervoor werden er enkele nieuwe wetten ingediend, omdat niet al Trumps ministers officieel een regeringspositie mochten bekleden. Om dit toch mogelijk te maken, nam Trump enkele uitzonderingswetten aan.⁹⁸ Hij was niet de eerste president die zulke beslissingen maakte. Ook Henry Truman nam een dergelijke wet aan om zijn kabinet te formeren (1950).⁹⁹

Tot slot was er de ‘travel ban’, waarmee inwoners uit islamitische staten in het Midden-Oosten geweigerd werden in de VS. De maatregel was er hoofdzakelijk op gericht om moslimimmigranten te weren.¹⁰⁰ De ‘ban’ werd door de media en rechters in het land aangeduid als onconstitutioneel en werd dan ook langdurig aangevochten.¹⁰¹ Deze wet lijkt Trump al onmiddellijk te plaatsen in de lange traditie van raciaal-populistische wetgeving omtrent immigratie in de Verenigde Staten. De eerdergenoemde Chinese Exclusion Act (1882), de Immigration Act (1924) en de Enhanced Border Security and Visa Entry Reform Act (2002) zijn allemaal voorbeelden van historische wetten die de binnenkomst van immigranten verboden. Vaak waren deze wetten raciaal gemotiveerd. De wet uit 1882 weerde Aziatische ‘gelukszoekers’, die uit 1924 weerde (wederom) Aziatische immigranten en anderen die niet afkomstig waren uit de ‘western hemisphere’.¹⁰² De wetgeving uit 2002 volgde op de aanslagen op de Twin Towers en was, net als Trumps ‘travel ban’, gericht op het weren van moslimimmigranten.¹⁰³ Een eerste verbinding met het raciale populisme (nationalistische invalshoek) en de illiberal democracy (anti-minderheden) lijkt dus al gelegd.

⁹⁵ Robert E. Gutsche Jr., *The Trump presidency, journalism, and democracy* (Londen 2018).

⁹⁶ Gutsche, *The Trump presidency*.

⁹⁷ Joshua Gillin, ‘Inaugural crowd sizes ranked’ (versie 20 januari 2017), <https://www.politifact.com/article/2017/jan/20/inaugural-crowd-sizes-ranked/> (28 maart 2021). In dit korte artikel van het *Poynter Institute* wordt vervolgens verwezen naar historische nieuwsartikelen van onder andere The New York Times, The Los Angeles Times, CBS, CNN, The Washington Post en Associated Press.

⁹⁸ Tamara Keith, ‘White House touts “historic” 28 laws signed by Trump, but what are they?’ (versie 27 april 2017), <https://www.npr.org/2017/04/27/525753448/white-house-touts-historic-28-laws-signed-by-trump-but-what-are-they?t=1610535811269> (13 januari 2021).

⁹⁹ Dan Lamothe, ‘Trump picks retired marine Gen. James Mattis for secretary of defense’ (versie 1 december 2016), https://www.washingtonpost.com/world/national-security/trump-has-chosen-retired-marine-gen-james-mattis-for-secretary-of-defense/2016/12/01/6c6b3b74-aff9-11e6-be1c-8ccc35b1ad25_story.html (28 maart 2021).

¹⁰⁰ Jeffrey F. Addicott, ‘The Trump travel ban. Rhetoric vs reality’, *Digital Commons at St. Mary's University* (2019), 492-528, aldaar, 492.

¹⁰¹ Addicott, ‘The Trump travel ban’, 492; 517.

¹⁰² United States Department of State, ‘The Immigration Act of 1924 (The Johnson-Reed Act)’ (versie 9 mei 2017), <https://history.state.gov/milestones/1921-1936/immigration-act> (29 maart 2021).

¹⁰³ Congress of the United States of America, ‘Enhanced Border Security and Visa Entry Reform Act of 2002’ (versie 19 december 2001), <https://www.congress.gov/bill/107th-congress/house-bill/3525> (29 maart 2021).

Naast deze losse gebeurtenissen waren er enkele bredere projecten tijdens de eerste honderd dagen van de vijfenveertigste president. Allereerst was er het terugtrekken van wetgeving rondom de *Affordable Care Act* ('ObamaCare'). Deze wet was door president Obama ingesteld en was misschien wel diens grootste triomf in acht jaar leiderschap. De liberale wetgeving werd door de Republikeinen echter vooral gezien als een te sterke overheidsinmenging in de individuele sfeer en de conservatieven verzetten zich dan ook hevig.¹⁰⁴ Trump sprak zich vaak uit tegen ObamaCare en pleitte voor de 'repeal and replace' van de wetgeving.¹⁰⁵ Daarnaast was er het project 'The Wall': het opzetten van een muur op de grens met Mexico. Deze muur was misschien wel het bekendste ideaal van Trump. Hij hoopte er immigranten, die vanuit Latijns-Amerika de VS binnentrokken, mee tegen te houden en zo de instroom van drugscriminaliteit en oneerlijke concurrentie voor de Amerikaanse arbeider te stoppen.¹⁰⁶ In de campagne had Trump vaak gepleit voor een muur, maar een concreet plan was nooit voorgesteld. In de eerste honderd dagen veranderde dit niet.¹⁰⁷ Het idee van obstakels op de zuidelijke grens was absoluut niet nieuw. De eerste barrières werden tijdens het presidentschap van Taft (1909-1913) gebouwd en de muur werd gedurende de twintigste eeuw uitgebreid. Trumps beleid moet dan ook worden geplaatst binnen deze anti-immigratietraditie.¹⁰⁸ Net als bij het weren van moslimimmigranten, lijkt ook hier sprake te zijn van een verbinding met het raciaal-populistische element, waarbij buitenlanders worden geweerd vanwege de economische en culturele bedreiging die ze zouden vormen.

Een derde project had te maken met de rechterlijke macht. Deze moest tijdens Trumps presidentschap een conservatieve injectie krijgen. Zo werd er een nieuwe rechter aangewezen in het hoogerechtshof (Neil Gorsuch) en moesten er ook op lagere niveaus meer conservatieve rechters komen.¹⁰⁹ Tot slot probeerde de president de Noord-Koreaanse dreiging in Azië te beëindigen. Deze dreiging bestond al ver voor Trumps presidentschap, maar Trump was van plan om een nieuwe strategie in te zetten. Deze strategie was erg inconsistent en veranderde in de loop van zijn presidentschap. Eerst werd China aangezet tot het ondernemen van actie in haar mede-communistische buurstaat, vervolgens werd Noord-Korea direct geconfronteerd door de VS en nog later besloot Trump tot het opzetten van een officiële bijeenkomst met de Noord-Koreaanse leider, Kim Jong-un, zelf.¹¹⁰

¹⁰⁴ Thomas Rice e.a., 'Universal coverage reforms in the USA. From Obamacare through Trump', *Health Reform Monitor* 122 (2018) 1, 698-702, aldaar 698-699.

¹⁰⁵ Timothy Jost, 'Examining the House Republican ACA repeal and replace legislation' (versie 7 maart 2017), <https://www.healthaffairs.org/doi/10.1377/hblog20170307.059064/full/> (13 januari 2021).

¹⁰⁶ Mimi Yang, 'The Trump wall. A cultural wall and a cultural war', *Lateral Journal of the Cultural Studies Association* 6 (2017) 2.

¹⁰⁷ Jacob Pramuk en John W. Schoen, 'Trump struggled to keep promises in his first 100 days – and it may not get easier' (versie 24 april 2017), <https://www.cnn.com/2017/04/24/trump-campaign-promises-president-falls-short-in-first-100-days.html> (13 januari 2021).

¹⁰⁸ Rachel St. John, 'The raging controversy at the border began with this incident 100 years ago', *Smithsonian Magazine* 48 (2018) 6.

¹⁰⁹ Erwin Chemerinsky, 'Trump, the court, and constitutional law', *Indiana Law Journal* 93 (2018) 1, 73-81, aldaar, 73; 75.

¹¹⁰ Victor Cha en Katrin Fraser Katz, 'The right way to coerce North Korea. Ending the threat without going to war', *Foreign Affairs* 97 (2018) 3, 87-100, aldaar 87; 90-91.

In werkelijkheid bereikte Trump weinig met zijn grotere projecten in zijn eerste honderd dagen. ObamaCare werd niet teruggedraaid en de voorbereidingen voor de ‘Wall’ wilden niet opschieten. Wel behaalde hij kleinere overwinningen, zoals de besproken benoeming van een hoge rechter en de beperking van immigratie uit moslimlanden. Wanneer alleen naar deze beleidsmaatregelen en hun historische achtergrond wordt gekeken, lijkt al een sterke verbinding met het raciale populisme te bestaan. Ook illiberale aspecten zijn terug te vinden. In het volgende deel van het hoofdstuk zal worden gekeken of dit gedachtegoed ook terugkwam in het twittergedrag van Donald Trump.

Terugkomende Twitter-thema's

De genoemde gebeurtenissen en projecten kwamen niet alleen naar voren in de werkelijke wereld, maar ook in Trumps tweets. Enkele andere thema's die naast deze projecten en gebeurtenissen vaak terugkeerden in Trumps berichten waren zijn aanvallen op de Democraten en op de vrije pers. De Democraten werden vooral aangevallen vanwege hun verzet tegen Trumps beleid en werden bijvoorbeeld beschuldigd van het stilleggen van het politieke proces toen Trump zijn kabinet niet samengesteld kreeg.¹¹¹ Trump beschuldigde daarnaast meerdere bekende media instanties, zoals CNN, ABC News, The New York Times en NBC, van het verspreiden van ‘fake news’.¹¹² In de eerste honderd dagen was Fox-News de belangrijkste uitzondering op deze aanval op de media. Dit kwam vooral voort uit het feit dat deze conservatieve nieuwszender de president vaak steunde in diens beleid.¹¹³

Presidentiële aanvallen op persinstanties waren echter niet nieuw in de Amerikaanse politiek. Presidenten als Woodrow Wilson en Harry Truman hadden eveneens moeilijke relaties met de pers en Richard Nixon probeerde zelfs de licenties van journalisten af te laten nemen, toen ze over het Watergate-schandaal berichtten.¹¹⁴ Nixon zei zelf ooit het volgende over de media: ‘it’s the responsibility of the media to look at the President with a microscope, but they go too far when they use a proctoscope’.¹¹⁵ Trump maakte, naast zijn veelvuldige aanvallen op de media, verder vaak gebruik van zijn bekende verkiezingslogans ‘Make America Great Again’ (afgekort ‘MAGA’) en ‘America First’. Deze slogans gaven veel tweets een nationalistisch element.¹¹⁶

¹¹¹ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘It is a disgrace that my full Cabinet is still not in place, the longest such delay in the history of our country. Obstruction by Democrats!’, 8 februari 2017, Tweet.

¹¹² Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘Congratulations to @FoxNews for being number one in inauguration ratings. They were many times higher than FAKE NEWS @CNN - public is smart!’, 25 januari 2017, Tweet; Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘The two fake news polls released yesterday, ABC & NBC, while containing some very positive info, were totally wrong in General E. Watch!’, 24 april 2017, Tweet; Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘For first time the failing @nytimes will take an ad (a bad one) to help save its failing reputation. Try reporting accurately & fairly!’, 26 februari 2017, Tweet.

¹¹³ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘The fake news media is going crazy with their conspiracy theories and blind hatred. @MSNBC & @CNN are unwatchable. @foxandfriends is great!’, 15 februari 2017, Tweet.

¹¹⁴ Fred Smoller, ‘Watergate revisited’, *PS: Political Science and Politics* 25 (1992) 2, 225-227.

¹¹⁵ Sally Bedell Smith, ‘CBS-TV purchases Nixon videotapes’ (versie 13 maart 1984), <https://www.nytimes.com/1984/03/13/arts/cbs-tv-purchases-nixon-videotapes.html> (28 maart 2021).

¹¹⁶ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘Great meeting with automobile industry leaders at the @WhiteHouse this morning. Together, we will #MAGA!’, 24 januari 2017, Tweet;

Misschien wel het meest opvallende populistische kenmerk van Trumps tweets was de aanvallende en populistische retoriek. De president stuurde felle berichten vol aanvallend taalgebruik. Uitroeptekens, hoofdletters en beledigingen kwamen vaak voor en daarnaast gebruikte de president korte, simpele woorden om zijn mening uit te drukken. De retoriek was duidelijk bedoeld om door iedereen begrepen te worden en spreektaal werd niet geschuwd. Een goed voorbeeld van een tweet die vol stond met dit aanvallende taalgebruik was de volgende: ‘When will Sleepy Eyes Chuck Todd and @NBCNews start talking about the Obama SURVEILLANCE SCANDAL and stop with the Fake Trump/Russia story?’¹¹⁷ Deze tweet begon met beledigingen aan het adres van Chuck Todd en NBC News en bevatte verder een passage vol hoofdletters. Een ander voorbeeld van een dergelijke tweet was deze: ‘The failing @nytimes has been wrong about me from the very beginning. Said I would lose the primaries, then the general election. FAKE NEWS!’¹¹⁸ In deze zin werd een media-instantie beledigd, werden hoofdletters veelvuldig toegepast en was het taalgebruik onvolledig.

Algemene analyse

Trumps 446 berichten uit de eerste onderzoeksperiode zijn geanalyseerd aan de hand van de drie kenmerken van het populisme en de drie kenmerken van de *illiberal democracy*, zoals beschreven in hoofdstuk 1 en 2.¹¹⁹ De karakteristieken en hun frequentie zijn weergegeven in tabel 3.1.¹²⁰ Zoals te zien is in deze tabel, voldeden er van de 446 berichten 299 aan ten minste één populistisch kenmerk. Van diezelfde 446 tweets voldeden er slechts 126 aan een van de kenmerken van de *illiberal democracy*. Onder deze totale aantallen is ook te zien hoeveel tweets er voldeden aan elk van de onderzochte kenmerken. Zo voldeden er slechts 41 tweets aan het *illiberal democracy*-kenmerk ‘anti-scheiding der machten’, maar voldeden er maar liefst 260 tweets aan het populistische kenmerk ‘aanvallende retoriek’.

Ook aanpassingen hiervan, zoals ‘Make America Safe Again’, werden toegepast, wanneer het ging om tweets over criminaliteit of immigratie. Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘Thank you Louisville, Kentucky. Together, we will MAKE AMERICA SAFE AND GREAT AGAIN!’, 21 maart 2017, Tweet.

¹¹⁷ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘When will Sleepy Eyes Chuck Todd and @NBCNews start talking about the Obama SURVEILLANCE SCANDAL and stop with the Fake Trump/Russia story?’, 1 april 2017, Tweet.

¹¹⁸ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘The failing @nytimes has been wrong about me from the very beginning. Said I would lose the primaries, then the general election. FAKE NEWS!’, 28 januari 2017, Tweet.

¹¹⁹ Elk van de tweets is beoordeeld op inhoud bij elke categorie en heeft vervolgens bij al die categorieën een 1 (positief/voldoend aan het kenmerk) of 0 (negatief/niet voldoende aan het kenmerk) toegewezen gekregen. Een tweet kan dus bij geen, een of meerdere kenmerken zijn ingedeeld.

¹²⁰ Deze tabel is gebaseerd op gegevens, zoals die zijn te vinden in het databestand ‘Tweets van Trump First 100’. De tweets in dit databestand zijn direct gekopieerd van het twitter account van Donald Trump (@TheRealDonaldTrump). Elke tweet is voorzien van een datum en eventuele bijzonderheden, zoals videomateriaal.

Populisme	299
Anti-elitarisme	144
Nationalisme	125
Aanvallende retoriek	260
Illiberal Democratic	126
Anti-scheiding der machten	41
Anti-media	59
Anti-minderheden	47

Tabel 3.1: Absolute aantallen populistische en illiberale tweets in de periode 20 januari 2017 - 29 april 2017

Populistische uitlatingen

Het valt op dat er vooral bij de populistische tweets veel overlap voorkwam tussen de verschillende karakteristieken. Veel tweets voldeden aan meerdere kenmerken en sommige tweets voldeden zelfs aan alle drie de kenmerken van het populisme (zie ook grafiek 3.1).¹²¹ Vooral de tweets die voldeden aan het kenmerk van de populistische retoriek kwamen vaak voor in combinatie met ofwel de nationalistische (66 keer, 14.8%), ofwel de anti-elitaire component (92 keer, 20.6%).

Voorbeelden van dit soort tweets waren de volgende. Op 1 april 2017 twitterde Trump dat ‘The failing @nytimes finally gets it - "In places where no insurance company offers plans, there will be no way for ObamaCare customers to use subsidies to buy health plans." In other words, Ocare is dead. Good things will happen, however, either with Republicans or Dems’.¹²² De president ging hier in tegen de Democraten, ObamaCare en de media (anti-elitarisme) en gebruikte daarvoor plat taalgebruik vol beledigingen. De New York Times werd beschreven als ‘failing’ en ObamaCare werd bestempeld als ‘dead’. Een ander voorbeeld was de volgende tweet van 11 februari 2017: ‘Our legal system is broken! "77% of refugees allowed into U.S. since travel reprieve hail from seven suspect countries." (WT) SO DANGEROUS!’¹²³ Deze tweet had betrekking op de ‘travel ban’ en is ingedeeld in de categorie nationalisme, omdat Trump hier buitenlandse migranten trachtte weg te zetten als gevaarlijk. Verder was het taalgebruik aanvallend en onconventioneel. In dit korte bericht stonden meerdere uitroeptekens en daarnaast eindigde de tweet met de woorden ‘so dangerous’ in caps lock. Het leek daardoor alsof Trump deze woorden uitschreeuwt. Ook hier was dus sprake van overlap.

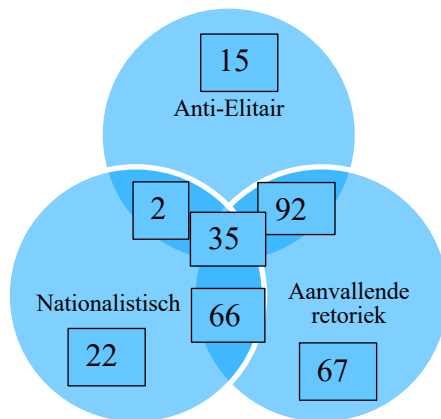
Zoals gezegd, waren er ook 35 (7.9%) tweets die voldeden aan alle populistische kenmerken. Een voorbeeld van een dergelijke tweet was deze: ‘The weak illegal immigration policies of the Obama Admin[istration]

¹²¹ Deze grafiek is gebaseerd op gegevens, zoals die zijn te vinden in het databestand ‘Tweets van Trump First 100’.

¹²² Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘...use subsidies to buy health plans." In other words, Ocare is dead. Good things will happen, however, either with Republicans or Dems.’, 1 april 2017, Tweet; Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘The failing @nytimes finally gets it - "In places where no insurance company offers plans, there will be no way for ObamaCare customers to..’, 1 april 2017, Tweet.

¹²³ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘Our legal system is broken! "77% of refugees allowed into U.S. since travel reprieve hail from seven suspect countries." (WT) SO DANGEROUS!’, 11 februari 2017, Tweet.

allowed bad MS 13 gangs to form in cities across U.S. We are removing them fast!’¹²⁴ Middels deze tweet verzette Trump zich tegen Obama’s regering (anti-elitarisme), suggereerde hij dat het geweld hoofdzakelijk afkomstig was van immigranten (nationalisme) en gebruikte hij uitroeptekens, verkorte zinnen en simpele woorden, zoals ‘bad’ (aanvallende retoriek).¹²⁵ In totaal voldeden 299 (67%) tweets aan tenminste een van de kenmerken van het populisme. Dit is een tweederdemeerderheid en het is dan ook redelijk om te concluderen dat Donald Trump zich op Twitter heeft gedragen als een populist in de periode 20 januari 2017-29 april 2017.

Grafiek 3.1: Overlap binnen de populistische tweets van Donald Trump in de periode 20 januari 2017 - 29 april 2017

Trump als Illiberal democrat?

De gevonden gegevens over de *illiberal democracy*, te vinden in grafiek 3.2, waren minder duidelijk dan de data over het populisme.¹²⁶ Zoals te zien is, voldeden slechts 105 tweets aan een enkel kenmerk van de *illiberal democracy* en voldeden nog eens 21 tweets aan meerdere kenmerken. Dit aantal is significant lager dan de aantallen die naar voren kwamen bij de populistische analyse.¹²⁷ De meeste illiberale tweets waren gericht tegen de media (59 keer). Verder bemoeide Trump zich op Twitter enkele malen met de rechtsgang (41 keer), waardoor hij de scheiding der machten ondermijnde en ook viel Trump soms uit tegen minderheden in het land (47 keer). Deze cijfers lijken op een totaal van 446 berichten nog mee te vallen. Het aantal van 21 overlappende tweets is daarnaast ook niet heel overtuigend. Tot slot kwam er niet één tweet in het databestand voor die aan alle drie de kenmerken van de *illiberal democracy* voldeed. Een overweldigende tweederdemeerderheid van de tweets voldeed dus aan geen enkel kenmerk van de *illiberal democracy* (71.7%). Uit deze gegevens moet dan ook geconcludeerd worden dat Donald Trump in de eerste

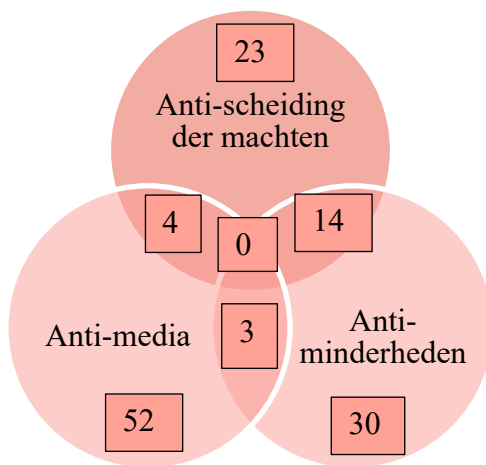
¹²⁴ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘The weak illegal immigration policies of the Obama Admin. allowed bad MS 13 gangs to form in cities across U.S. We are removing them fast!’, 18 april 2017, Tweet.

¹²⁵ MS 13 is een kartel uit Latijns-Amerika.

¹²⁶ Deze grafiek is gebaseerd op gegevens, zoals die zijn te vinden in het databestand ‘Tweets van Trump First 100’.

¹²⁷ In een aantal van 13 tweets heeft Donald Trump zich nog wel uitgesproken tegen de term ‘liberal’ of voor autoritaire regimes, zoals China en Egypte. Deze tweets zijn niet geclassificeerd als illiberaal, omdat de term ‘liberal’ bedoeld was als ‘socialistisch’ en de steun voor autoritaire buitenlandse regimes niet voorbehouden is aan politici die zelf *illiberal democrat* zijn. Het kan voor de diplomatieke verbanden immers noodzakelijk zijn om een band met dit soort regimes te onderhouden.

onderzoekperiode wel degelijk illiberale uitingen heeft vertoond, maar dat zijn twittergedrag de Amerikaanse liberale democratie niet significant heeft ondermijnd.

Grafiek 3.2: Overlap binnen de illiberale tweets van Donald Trump in de periode 20 januari 2017 - 29 april 2017

Vooruitblik

Wanneer Trumps gedrag vergeleken wordt met dat van Bryan valt inderdaad op dat beiden vaak geen blad voor de mond namen en ernaar streefden om zichzelf begrijpelijk te maken voor hun publiek.¹²⁸ Een andere overeenkomst tussen Trump en Bryan lijkt hun houding tegenover de media. Waar Trump de media constant aanviel, hield ook Bryan zich bezig met deze zaken. Zo richtte hij zijn eigen krant op, omdat hij vond dat de reguliere media hem op een oneerlijke wijze afbeelden. Hij sprak zelfs van een ‘epidemic of fake news’.¹²⁹ Wel was Trump natuurlijk een rechtse racial-populist en Bryan een linkse civic-populist. Het valt verder op dat Trump ook overeenkomsten vertoonde met recentere populistten als Jean-Marie Le Pen (Frankrijk). Deze Franse politicus verzette zich in de jaren tachtig van de vorige eeuw ook heel sterk tegen de wetenschap en de media. Zo ging hij bijvoorbeeld in tegen de wetenschappelijke consensus dat de Holocaust een grote historische gebeurtenis was geweest. Bovendien was hij net als Trump, en anders dan Bryan, wel een racial-populist.¹³⁰ Ook hedendaagse Nederlandse populistten als Thierry Baudet en Geert Wilders passen goed bij deze raciaal-populistische traditie.¹³¹ Trump verschilde dus gedeeltelijk van William Jennings Bryan qua opvattingen, maar kende ook overeenkomsten met hem in de manier van spreken en de houding tegenover de

¹²⁸ Troy A. Murphy, ‘William Jennings Bryan. Boy orator, broken man, and the “evolution” of America’s public philosophy’, *Great Plains Quarterly* 22 (2002) 2, 83-98, aldaar 84.

¹²⁹ Adrienne Lafrance, ‘How the “fake news” crisis of 1896 explains Trump’ (versie 19 januari 2017), <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2017/01/the-fake-news-crisis-120-years-ago/513710/> (29 maart 2021).

¹³⁰ Daniel Stockemer, *The Front National in France. Continuity and change under Jean-Marie Le Pen and Marine Le Pen* (Ottawa 2017) 25; Gianpietro Mazzoleni, ‘Populism and the media’, in: Daniele Albertazzi en Duncan McDonnell (red.), *Twenty-first century populism. The spectre of Western European democracy* (New York 2008), 49-64, aldaar 49; 55-56

¹³¹ Carola Schoor, ‘Where the real people meet the real elite’, *Populism* 2 (2019) 2, 184-206, aldaar 200-206. Schoor gaat ook in op de aanzienlijke onderlinge verschillen tussen Baudet en Wilders. Dit artikel is bijzonder interessant voor iedere historicus die zich wil verdiepen in het Nederlandse populisme.

elite. Ook paste Trump goed bij modernere populisten, die niet alleen in de Amerikaanse politiek opereerden, maar ook in Europa. Tot slot was niet al het populistische beleid van Trump geheel nieuw, maar waren er historische precedents voor zijn beleid.

In vergelijking met historische *illiberal democrats* valt op dat Trump in deze eerste onderzoeksperiode een stuk minder radicaal was dan bijvoorbeeld Jeltsin en Orban. Jeltsin stuurde het leger de straten in tijdens anti-regeringsdemonstraties (1993) en viel Tsjetsjenië binnen toen deze deelrepubliek zich probeerde af te scheiden van Rusland (1994).¹³² Dergelijke extreme acties liet Trump hier nog achterwege. Wel was hij natuurlijk sterk tegen de media gericht, wat goed overeenkwam met het beleid van Viktor Orban. Ook hierbij moet echter een kanttekening worden gemaakt. Trump viel de vrije media weliswaar aan, maar Orban ondernam actie op een veel grotere schaal. De Hongaarse premier nam hele mediastations over, terwijl Trump alleen hun berichtgeving aanviel.¹³³ Ook dit tweede past niet goed bij een liberale democraat, maar het toont wel aan dat er verschillende gradaties bestaan. Trump was in deze eerste onderzoeksperiode wellicht geneigd om zich hier en daar illiberaal te gedragen, maar vergeleken met traditionelere aanhangers van deze stroming viel het gedrag van Trump nog mee. Nu geconcludeerd is dat Donald Trump zich in de periode 20 januari - 29 april 2017 erg populistisch, maar niet erg illiberaal heeft gedragen, lijkt een antwoord op de hoofdvraag gevonden te zijn. Trump was blijkbaar een ‘racial-populist’, zoals Kazin beweerde, maar van een *illiberal democrat* was geen sprake. Zakaria had gelijk: de Amerikaanse democratie was niet vatbaar voor dit gevaar.

Donald Trump heeft gedurende zijn presidentschap echter een grote ontwikkeling doorgemaakt, wanneer het gaat om zijn houding tegenover de bestaande instituties van de liberale Amerikaanse democratie. Na de (verloren) verkiezingen van 2020 verklaarde Trump dat hij de uitslag niet accepteerde. Hij zette daarnaast gouverneurs onder druk om ‘verloren stemmen terug te vinden’ en riep zijn aanhangers op om de uitslag niet te accepteren.¹³⁴ Tot slot gedoogde Trump een bestorming van het Capitool door zijn aanhangers, waarbij vijf dodelijke slachtoffers vielen, waaronder een agent die het Capitool moest beveiligen.¹³⁵ Om deze recente ontwikkelingen niet te negeren zal in het vierde hoofdstuk worden ingegaan op tweets uit de periode 4 november 2020 - 8 januari 2021. Dit is de periode tussen de verkiezingsuitslag en het moment dat Twitter het account van Donald Trump permanent blokkeerde.¹³⁶ Het zal blijken dat Trump in deze periode een stuk meer overeenkomsten met Jeltsin en Orban vertoonde dan tijdens de eerste onderzoeksperiode.

¹³² Noble e.a., *Western civilization*, 879.

¹³³ Zie hiervoor ook hoofdstuk 2, waar in meer detail op deze zaken wordt ingegaan.

¹³⁴ New York Times, ‘Highlights from the transition. Trump, refusing to concede, cheers on supporters’ (versie 6 januari 2021), <https://www.nytimes.com/live/2020/11/14/us/joe-biden-trump> (13 januari 2021).

¹³⁵ Graham Kates e.a., ‘Capitol secured after assault from Trump supporters’ (versie 10 januari 2021), <https://www.cbsnews.com/live-updates/trump-us-capitol-secured-dc-protest/> (13 januari 2021).

¹³⁶ Wanneer het Twitteraccount van Trump (@TheRealDonaldTrump) bezocht wordt, is te zien dat Twitter het account heeft geblokkeerd. Ook het officiële POTUS-account van de Amerikaanse president werd geblokkeerd tot de uiteindelijke inauguratie van president Biden.

Hoofdstuk 4. 2020 als nieuwe realiteit: wil de echte Donald Trump nu opstaan?

Introductie

Op 6 januari 2021 voltrok zich in Washington D.C. een gebeurtenis die voor het laatst was voorgevallen in 1814. Het Capitool, het centrum van de Amerikaanse democratie, werd aangevallen. Toentertijd waren het Britse soldaten geweest die de zetels van de Senaat en het Huis van Afgevaardigden van dichtbij zagen, omdat zij in oorlog waren met de Verenigde Staten. De Britten brandden het centrum van de net gebouwde Amerikaanse hoofdstad af.¹³⁷ In 2021 waren het daarentegen Trump-aanhangers die het Capitool aanvielen. In het gebouw vond op dat moment een zitting plaats waarin bepaald werd of de uitslag van de presidentsverkiezingen van 2020 geaccepteerd of verworpen moest worden.¹³⁸

Toen de uitslagen van de verkiezingen op 7 november 2020 bekend waren, riep Democraat Joe Biden zichzelf uit tot winnaar. Trump weigerde de uitslag te erkennen. Hij beweerde dat er gefraudeerd was met stemmachines, dat stemmen waren vervalst en dat postzakken met Trump-stemmen waren verduisterd. Trumps aanhangers en een deel van de Republikeinen gingen mee in deze beschuldigingen en tijdens Trump-rally's werd de kreet 'stop the steal' veelvuldig geroepen.¹³⁹ Al deze spanningen kwamen op 6 januari 2021 tot een hoogtepunt.¹⁴⁰ Trump werd na de bestorming geblokkeerd door Twitter vanwege zijn opruiende berichten en op 8 januari 2021 werd de president permanent van het online platform verwijderd, inclusief al zijn berichten.¹⁴¹

In dit laatste hoofdstuk voor de conclusie zal Trumps twittergedrag in de laatste maanden van zijn presidentschap worden onderzocht. Wederom zal elke tweet worden getoetst aan de drie kenmerken van het populisme en de drie kenmerken van de *illiberal democracy*. De deelvraag die in dit hoofdstuk beantwoord zal worden is dan ook welke kenmerken van het populisme en de *illiberal democracies* Trump in de periode 4 november 2020 - 8 januari 2021 heeft vertoond in zijn twittergedrag. Om tot een antwoord op deze deelvraag te komen zal allereerst een kort overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen van Trumps presidentschap worden gegeven (tussen de eerste onderzoeksperiode/de

¹³⁷ Kuklick, *A political history of the USA*, 93-96.

¹³⁸ Patricia Kelly, 'Washington in ruins', *American Art* 25 (2011) 3, 112-125, aldaar 112-113; The New York Times, 'Today's rampage at the Capitol, as it happened' (versie 6 januari 2021), <https://www.nytimes.com/live/2021/01/06/us/washington-dc-protests> (18 februari 2021).

¹³⁹ Jennifer Epstein, 'Biden declares victory, calls on Americans to mend divisions' (versie 8 november 2020), <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-11-08/biden-declares-victory-calls-on-americans-to-mend-divisions> (18 februari 2021); Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), 'Watch: Hundreds of Activists Gather for 'Stop the Steal' Rally in Georgia <https://t.co/vUG1bqG9yg> via BreitbartNews Big Rallies all over the Country. The proof pouring in is undeniable. Many more votes than needed. This was a LANDSLIDE!', 21 november 2020, Tweet; Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), 'This is not at all frivolous. It is brought on behalf of one of the most respected members of the United States Congress who is disgusted, like so many others, by an Election that is a fraudulent mess. Fake ballots, dead people voting, no Republican Poll Watchers allowed, & more!', 21 november 2020, Tweet.

¹⁴⁰ The New York Times, 'Today's rampage at the Capitol'.

¹⁴¹ Kate Conger en Mike Isaac, 'Twitter permanently bans Trump, capping online revolt' (versie 8 januari 2021), <https://www.nytimes.com/2021/01/08/technology/twitter-trump-suspended.html> (18 februari 2021).

eerste honderd dagen en de tweede onderzoeksperiode). Vervolgens zullen de belangrijkste gebeurtenissen uit de tweede onderzoeksperiode (4 november 2020 - 8 januari 2021) worden toegelicht, waarna de analyse van Trumps tweets in deze periode zal worden besproken. Tot slot zal er een historisch-gecontextualiseerde vergelijking worden gemaakt tussen de resultaten uit de eerste en tweede onderzoeksperiode en zal Trumps gedrag wederom tegenover dat van Jeltsin en Orban worden geplaatst.¹⁴²

Van crisis naar crisis

Tussen zijn eerste honderd dagen als president en zijn verlies van de presidentsverkiezingen van 2020, ging Trump door met de projecten waar hij sinds het begin van zijn presidentschap bij betrokken was geweest. Het presidentschap was vooral onstuimig en chaotisch.¹⁴³ Trump kan namelijk worden gezien als een zogenoemde ‘transformatiepresident’, een begrip van Joseph Nye. Een transformatiepresident probeert om de bestaande samenleving ingrijpend te veranderen, zonder duidelijke agenda, maar met een beleid dat gebaseerd is op actie en reactie. Het kan lastig zijn voor zo’n president om adequaat te reageren op crises. Een historisch voorbeeld van een transformatiepresident is Bush Jr. Deze president kreeg aan het begin van de eenentwintigste eeuw te maken met een nieuwe terreurdreiging en ging daar agressief op in. Hij viel meerdere staten in het Midden-Oosten binnen en veranderde op die manier niet alleen de geopolitieke verhoudingen, maar ook de manier waarop Amerika naar overzeese conflicten keek. Andere transformatiepresidenten waren Ronald Reagan, Woodrow Wilson en Franklin Delano Roosevelt. Ze hadden misschien verschillende opvattingen, maar veranderden keer op keer het politieke systeem.¹⁴⁴

Dit is iets heel anders dan een zogenoemde ‘transactiepresident’ die, zonder al te veel ideologische voornemens, de ‘winkel runt’ en crises op een verstandige manier oplost. Vaak zijn deze presidenten niet erg inspirerend en hebben ze weinig visie. Ze zijn daarentegen bijzonder goed in staat om de problemen van hun land op te lossen. Nye noemt zelf Bush Sr. als voorbeeld van een transactiepresident. Deze president kreeg in zijn carrière te maken met meerdere crises, zoals de Val van de Muur en de Iraakse invasie van Koeweit. Hij loste ze een voor een op en moest al na een termijn vertrekken. Hij had de zaken geregeld, maar was niet erg ideologisch onderlegd en dus minder

¹⁴² Over veel van de recente gebeurtenissen zijn nog maar weinig wetenschappelijke artikelen gepubliceerd in vooraanstaande tijdschriften. Om toch relevante verwijzingen te kunnen bieden voor deze gebeurtenissen, hoofdzakelijk uit de periode december 2020-januari 2021, is gebruik gemaakt van nieuwsartikelen uit vooraanstaande kranten en nieuwsmidia als primaire bron.

¹⁴³ Scott Dodson, ‘Jurisdiction in the Trump era’, *Fordham Law Review* 87 (2018) 1, 73-86, aldaar 82; Melissa W. Wright, ‘Border thinking, borderland diversity, and Trump’s wall’, *Annals of the American Association of Geographers* 109 (2019) 2, 511-519, aldaar 511-512; Frank J. Thompson, Michael K. Gusmano en Shugo Shinohara, ‘Trump and the affordable care act. Congressional repeal efforts, executive federalism, and program durability’, *The Journal of Federalism* 48 (2018) 3, 396-424.

¹⁴⁴ Joseph S. Nye, ‘Transformational and transactional presidents’, *Leadership* 10 (2013) 1, 118-124.

populair.¹⁴⁵ Ook Trump kreeg in zijn presidentschap met enkele grotere crises te maken. Zijn reacties hierop waren vaak niet pragmatisch, maar ideologisch. Hieronder zullen drie van de belangrijkste crises kort worden benoemd.

Trump's eerste grotere crisis was de #MeToo-kwestie. Vanaf oktober 2017 kwam een groot aantal (prominente) vrouwen in de VS naar voren met beschuldigingen van seksueel overschrijdend gedrag (aanranding, verkrachting en seksuele intimidatie) aan het adres van hooggeplaatste mannen. Ook de president zelf en zijn vrienden werden beschuldigd ('grab them by the pussy') en soms zelfs voor de rechter gedaagd. Trump verdedigde de daders echter graag in het openbaar en distantieerde zich niet van hun gedrag. Hij leek het eveneens onnodig te vinden om zelf excuses te maken en ondernam weinig actie om de situatie op te lossen.¹⁴⁶ Trump kreeg in 2020 te maken met een tweede en derde grote crisis: een pandemie en een etnisch conflict in eigen land. De coronapandemie trof de Verenigde Staten hard in 2020 en Trump's reactie was gemengd. Er werd een taskforce opgesteld om de pandemie het hoofd te bieden, maar de president luisterde nauwelijks naar de adviezen van viroloog Fauci. Hij weigerde om lockdowns in te stellen, omdat deze de bewegingsvrijheid te sterk zouden beperken. Meer dan 100.000 Amerikanen stierven tijdens de eerste golf in New York alleen.¹⁴⁷ Wederom maakte Trump een ideologische keuze, zonder al te erg om te kijken naar de praktische gevolgen.

Tijdens de pandemie kreeg Trump, zoals gezegd, ook te maken met een ideologische, etnische strijd. Al voor zijn aantreden als president was er veel kritiek geweest op etnisch profilerend gedrag van de Amerikaanse politie: zwarte Amerikanen werden relatief vaak gedood door politieagenten en in 2020 leidde de dood van George Floyd bij diens arrestatie tot massale protesten door heel het land. Trump weigerde om het leed van de zwarte gemeenschap te erkennen en liet zelfs persoonlijk een BLM-demonstratie bij het Witte Huis uiteenjagen door de oproerpolitie, zodat hij een persmoment kon hebben, waarbij hij de demonstraties veroordeelde.¹⁴⁸ Ook hier koos Trump dus voor een ideologische boodschap van 'law and order' in plaats van voor een praktisch, verzoenend bericht. Deze drie crises zijn kenmerkend voor Trump's beleid. Hij wees het advies van experts van de hand en handelde op zijn geheel eigen wijze. Zijn ideologische achtergrond kreeg vrijwel altijd de voorkeur boven praktijkgericht denken. Dit zette zich voort tijdens de tweede onderzoeksperiode.

¹⁴⁵ Nye, 'Transformational and transactional presidents', 121-122.

¹⁴⁶ Michelle Rodino-Colocino, 'Me too, #MeToo. countering cruelty with empathy', *Communication and Critical/Cultural Studies* 15 (2018) 1, 96-100, aldaar 97-98; Laurie Collier Hilstrom, *The #MeToo movement* (Santa Barbara 2018) 41-45.

¹⁴⁷ The Guardian, "'Incalculable loss'. New York Times covers front page with 1,000 Covid-19 death notices' (versie 24 mei 2020), <https://www.theguardian.com/world/2020/may/24/new-york-times-front-page-1000-covid-19-death-notices> (18 februari 2021); Yasmeen Abutaleb e.a., 'The U.S. was beset by denial and dysfunction as the coronavirus raged' (versie 4 april 2020), <https://www.washingtonpost.com/national-security/2020/04/04/coronavirus-government-dysfunction/?arc404=true> (18 februari 2021).

¹⁴⁸ Kori Schake, 'The military and the constitution under Trump', *Survival* 62 (2020) 4, 31-38; Timothy W. Luke, 'America's continuing current crisis. The matter of black lives', *New Political Science* 42 (2020) 3, 425-430.

Van ontkenning naar excommunicatie

Het begin van deze onderzoeksperiode, 4 november 2020, is gekozen met de volgende reden: het was de dag na de presidentsverkiezingen van 2020 waarin Trump het namens de Republikeinen had opgenomen tegen de Democraten onder leiding van Joe Biden.¹⁴⁹ Op 7 november 2020 stond Biden zo ver voor dat hij een overwinningsspeech gaf en zichzelf tot winnaar uitriep. Trump accepteerde deze uitslag niet. Zijn verzet bleef aanhouden tot het einde van zijn presidentschap.¹⁵⁰ Hij nam een advocatenteam in de hand onder leiding van Rudy Giuliani en spande meerdere rechtszaken aan om de uitslag van de verkiezingen nietig te laten verklaren.¹⁵¹ Daarnaast riep de president zijn aanhangers via Twitter op om te demonstreren tegen de uitslag op 6 januari 2021. Velen gaven hier gevolg aan.¹⁵²

Op die bewuste dag ging het, zoals beschreven in de introductie, mis in Washington D.C. Trumps aanhangers braken door het politiecordoon rond het Capitool heen en drongen het gebouw binnen. Agenten met getrokken wapens, demonstranten met 'MAGA'-petjes en de halfnaakte leider van samenzweringstheorie *QAnon* verschenen op televisieschermen over de hele wereld. Het leger maakte na enkele uren een einde aan de bestorming en diezelfde nacht keurde vicepresident Pence de uitslagen van de verkiezingen alsnog goed.¹⁵³ Twee dagen later, op 8 januari 2021, werd Donald Trump verwijderd van Twitter en deze datum is dan ook gekozen als eindpunt van de tweede onderzoeksperiode.¹⁵⁴ Trumps presidentsperiode eindigde op 20 januari 2021 met de presidentiële inauguratie van Joe Biden. Trump was, als een van de eerste presidenten ooit, niet aanwezig bij de inauguratie van zijn opvolger.¹⁵⁵ John Adams (1801) en zijn zoon John Quincy Adams (1829) waren samen met Andrew Jackson (1837) de enige zittende presidenten die vanwege persoonlijke of

¹⁴⁹ Door te kiezen voor de periode na de verkiezingscampagnes wordt voorkomen dat er tweets in het bestand te recht komen die alleen gaan over de verkiezingsthema's. Met deze afbakening van de tweede onderzoeksperiode is het toch mogelijk om de laatste maanden van Trumps presidentschap te analyseren en kan tegelijkertijd de campagnetijd worden uitgesloten.

¹⁵⁰ Met 74 miljoen stemmen haalde de zittende president er meer dan in 2016, maar door de hoge opkomst aan de kant van de Democraten was het niet genoeg voor Trump om de verkiezingen te winnen. De uitslagen van de verkiezingen lieten lange tijd op zich wachten, omdat er vanwege de coronapandemie bijzonder veel stemmen per post waren uitgebracht. Nieuwsmedia, zoals CNN, hielden dagenlang de uitslagen bij. Lynne Peoples, 'COVID and the US election. Will the rise of mail-in voting affect the result?' (versie 23 oktober 2020), <https://www.nature.com/articles/d41586-020-02979-x> (18 februari 2021); CNN, 'Presidential results' (versie 18 februari 2021), <https://edition.cnn.com/election/2020/results/president> (18 februari 2021); Epstein, 'Biden declares victory, calls on Americans to mend divisions'.

¹⁵¹ Veronica Stracqualursi, 'Trump puts Giuliani in charge of post-election legal fight after series of losses' (versie 16 november 2020), <https://edition.cnn.com/2020/11/14/politics/rudy-giuliani-trump-lawsuits-2020-election/index.html> (18 februari 2021).

¹⁵² Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), 'Peter Navarro releases 36-page report alleging election fraud "more than sufficient" to swing victory to Trump <https://t.co/D8KrMHnFdK>. A great report by Peter. Statistically impossible to have lost the 2020 Election. Big protest in D.C. on January 6th. Be there, will be wild!', 19 december 2020, Tweet.

¹⁵³ The New York Times, 'Today's rampage at the Capitol'.

¹⁵⁴ Gezien het belang van Twitter voor dit onderzoek is gekozen om de periode na 8 januari buiten beschouwing te laten.

¹⁵⁵ Amanda Macias, 'Trump not going to Biden inauguration, the president announces two days after stoking deadly U.S. Capitol riot' (versie 8 januari 2021), <https://www.cnn.com/2021/01/08/biden-inauguration-trump-will-not-attend-on-jan-20.html> (18 februari 2021).

politieke redenen niet aanwezig waren bij de inauguratie van hun opvolger.¹⁵⁶ Op 20 januari 2021 eindigde Trumps presidentschap dan ook op relatief stille wijze.¹⁵⁷

Trump gedroeg zich tijdens deze tweede onderzoeksperiode dus erg agressief en ging te werk zonder een al te sterk historisch precedent. In de electorale geschiedenis van de Verenigde Staten kwam het een aantal keer voor dat presidentskandidaten van mening verschilden over de uitslag. Het bekendste voorbeeld hiervan was in 2000 toen George Bush en Al Gore beiden naar verschillende rechters stapten om hun gelijk te halen. Het grote verschil met Trump was dat Al Gore wel zijn verlies toegaf toen de rechter bepaalde dat Bush had gewonnen.¹⁵⁸ Hetzelfde gold voor andere betwiste verkiezingsuitslagen, zoals in 1892 bij president Cleveland.¹⁵⁹ Wanneer de instanties een kandidaat tot winnaar uitriepen, werd deze uitslag over het algemeen geaccepteerd. Trump deed echter het tegenovergestelde. Hij riep een groep demonstranten op ‘to not take it [de verkiezingsuitslag] anymore’.¹⁶⁰

Inhoudelijke bijzonderheden

Elke tweet uit de tweede onderzoeksperiode is, net als de tweets uit de eerste honderd dagen, onderzocht aan de hand van de kenmerken van het populisme en de *illiberal democracies*.¹⁶¹ De tweets sneden hoofdzakelijk twee verschillende onderwerpen aan. Allereerst waren er berichten over de Coronacrisis en Trumps aanpak hiervan. De president noemde de ziekte vaak ‘the China-virus’ en

¹⁵⁶ The White House Historical Association, ‘Transitions at the White House’, <https://www.whitehousehistory.org/press-room/press-backgrounders/white-house-transitions-fact-sheet> (29 maart 2021).

¹⁵⁷ De Democraten ondernamen nog een poging tot *impeachment* (afzetting) om te voorkomen dat Trump ooit nog aan de macht kon komen, maar deze mislukte toen op 13 februari 2021 ‘slechts’ 57 van de benodigde 67 senatoren voor de motie stemden. Zie hiervoor ook: United States Senate, ‘Roll Call Vote 117th Congress - 1st Session’ (versie 13 februari 2021), https://www.senate.gov/legislative/LIS/roll_call_lists/roll_call_vote_cfm.cfm?congress=117&session=1&vote=00059 (18 februari 2021).

¹⁵⁸ Kuklick, *A political history of the USA*, 296-297.

¹⁵⁹ George Harmon Knoles, *The presidential campaign and election of 1892* (Stanford 1992) 61; 221-222.

¹⁶⁰ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘Washington is being inundated with people who don’t want to see an election victory stolen by emboldened Radical Left Democrats. Our Country has had enough, they won’t take it anymore! We hear you (and love you) from the Oval Office. MAKE AMERICA GREAT AGAIN!’, 5 januari 2021, Tweet.

¹⁶¹ Deze tweets zijn, anders dan de bericht uit de eerste honderd dagen, niet direct van het twitteraccount van Donald Trump gehaald, maar uit het online archief ‘The Trump (Twitter) Archive (TTA)’. TTA is voor eenieder toegankelijk via de volgende link: <https://www.thetrumparchive.com>. Gebruikers kunnen de tweets vinden en sorteren naar aanleiding van meerdere variabelen. Twitter verwijderde immers Trumps account en de berichten van de president zijn daardoor met geen mogelijkheid terug te vinden op het online platform zelf. TTA biedt desondanks toch de mogelijkheid om elke tweet die Trump ooit verstuurde te bekijken. In onderstaand stuk staan de beperkingen die dit met zich meebracht en de oplossingen hiervoor, zoals toegepast in het onderzoek.

Sommige retweets zijn in dit online archief niet meer terug te vinden. Deze tweets bestaan in TTA slechts uit een link en verwijzen zo door naar Twitter zelf. Wanneer deze berichten niet geblokkeerd waren, zijn deze berichten meegenomen in de analyse. Wanneer ze wel geblokkeerd waren, is gekozen om deze berichten alleen te beoordelen op de inhoud die Trump zelf in de tweet plaatste. Wanneer een tweet van Trump slechts bestond uit een verwijzing naar een geblokeerde tweet, is deze niet geanalyseerd en in het databestand gemarkeerd met een kruis. Deze retweets blijven permanent door Twitter geblokkeerd en zijn dan ook ontoegankelijk voor andere gebruikers. Verder worden in TTA geen afbeeldingen uit de tweets getoond en kunnen tweets dus niet op afbeeldingen of video’s worden beoordeeld.

verwees hiermee naar de vermeende Chinese origine van het virus.¹⁶² Deze benaming paste ook bij de langere animositeit tussen China en de VS die onder Trumps presidentschap was gegroeid.¹⁶³ Verder streek Trump de volledige eer van de vaccinontwikkeling op, terwijl het vaccin in werkelijkheid door fabrikant Pfizer was ontwikkeld en geproduceerd.¹⁶⁴ Verreweg het grootste deel van de tweets had echter een ander onderwerp: de verloren presidentsverkiezingen van 2020.

Volgens Trump waren de verkiezingen niet verloren door hemzelf en de Republikeinen, maar ‘gestolen’ door Joe Biden en de Democraten. Zijn tegenstanders hadden op een niet-legitieme wijze extra stemmen ontvangen en geprobeerd om hem op die manier uit het zadel te stoten. Volgens Trump waren er een aantal manieren geweest waarop de Democraten de verkiezingen hadden geprobeerd te saboteren. Om te beginnen waren er tijdens de verkiezingen zelf een aantal dingen misgegaan. Stemmen die bedoeld waren voor Trump waren door de Democraten omgezet in stemmen voor Biden en stemcomputers hadden eveneens stemmen verwijderd.¹⁶⁵ Daarnaast was er gefraudeerd bij het tellen van de stemmen. Zakken met stembiljetten waren middenin de nacht verdwenen, stemmen voor Trump waren niet geteld en er waren stiekem stemmen voor Biden bij verzonden. Direct na de verkiezingen eiste Trump dat het tellen van de stemmen gestopt zou worden (terwijl nog lang niet alles geteld was), omdat hij voorstond volgens de tot dan toe gemelde uitslagen. Trumps aanklachten werden niet onderbouwd met bewijs.¹⁶⁶

Toen de media meldden dat Joe Biden niet meer ingehaald kon worden qua kiesmannen moesten ook die het ontgelden.¹⁶⁷ Trump haalde uit naar iedereen die de verkiezingsuitslag accepteerde en dus ook naar Republikeinen die niet meegingen in zijn verzet. Hij maakte deze leden van zijn eigen partij uit voor *RINO*'s: ‘Republicans in name only’.¹⁶⁸ Verder sprak de president van een ‘rigged election’, die

¹⁶² Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘The entire WORLD is being badly hurt by the China Virus, but if you listen to the Fake News Lamestream Media, and Big Tech, you would think that we are the only one. No, but we are the Country that developed vaccines, and years ahead of schedule! <https://t.co/z1UoJ8lbTm>’, 19 december 2020, Tweet;

Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘The lockdowns in Democrat run states are absolutely ruining the lives of so many people - Far more than the damage that would be caused by the China Virus. Cases in California have risen despite the lockdown, yet Florida & others are open & doing well. Common sense please!’, 26 december 2020, Tweet.

¹⁶³ Gounari, ‘Authoritarianism, discourse and social media’, 220; Kellner, ‘Donald Trump as authoritarian populist’, 76.

¹⁶⁴ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘If Joe Biden were President, you wouldn’t have the Vaccine for another four years, nor would the @US_FDA have ever approved it so quickly. The bureaucracy would have destroyed millions of lives!’, 9 november 2020, Tweet.

¹⁶⁵ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘“REPORT: DOMINION DELETED 2.7 MILLION TRUMP VOTES NATIONWIDE. DATA ANALYSIS FINDS 221,000 PENNSYLVANIA VOTES SWITCHED FROM PRESIDENT TRUMP TO BIDEN. 941,000 TRUMP VOTES DELETED.’, 12 november 2020, Tweet.

¹⁶⁶ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘All of the mechanical “glitches” that took place on Election Night were really THEM getting caught trying to steal votes. They succeeded plenty, however, without getting caught. Mail-in elections are a sick joke!’, 15 november 2020, Tweet.

¹⁶⁷ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘Since when does the Lamestream Media call who our next president will be? We have all learned a lot in the last two weeks!’, 8 november 2020, Tweet.

¹⁶⁸ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘Governor @BrianKempGA and his puppet @GeoffDuncanGA, together with the Secretary of State of Georgia, are very slow on Signature Verification, and won’t allow Fulton County to be examined. What are these RINOS hiding? We will easily win Presidential State race.’, 21 december 2020, Tweet.

niet beter kon worden bevonden dan de verkiezingen in derdewereldlanden.¹⁶⁹ Het was een land als Amerika onwaardig om 74 miljoen kiezers teleur te stellen. Trump liet hierbij weg dat Biden meer dan 80 miljoen stemmers achter zich kreeg.¹⁷⁰

Het aantal stemmen dat Biden had ontvangen was voor Trump overigens wel een nieuw discussiepunt. Hij weigerde te geloven dat de Democraat meer stemmen had behaald dan Obama op het hoogtepunt van zijn populariteit en vond dit op zichzelf al argumentatie genoeg om de verkiezingsuitslag af te wijzen.¹⁷¹ Trump hield zijn volgers goed op de hoogte van de ontwikkelingen rondom de rechtszaken die hij aanspande tegen staten die met een uitslag kwamen die hem niet zinde.¹⁷² Ook liet hij om de zoveel tijd weten dat er weer een ‘ballot box’ met puur en alleen stemmen voor hem was gevonden.¹⁷³ Tot slot riep Trump vanaf 19 december 2020 op tot een massale demonstratie op 6 januari 2021. Deze had tot doel om senatoren te dwingen de uitslag niet goed te keuren. Trump zelf keek alvast vooruit en drukte zich als volgt uit: ‘it will be wild’.¹⁷⁴ Daar kreeg hij zeker gelijk in.

Op 26, 27 en 30 december 2020 en 1, 3 en 5 januari 2021 volgden nieuwe oproepen tot een massale rally.¹⁷⁵ Toen op de bewuste dag duidelijk werd dat Trumps bezwaren niet zouden worden gehonoreerd door Mike Pence, viel Trump zelfs zijn eigen vicepresident aan: ‘Mike Pence didn’t have

¹⁶⁹ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘The United States had more votes than it had people voting, by a lot. This travesty cannot be allowed to stand. It was a Rigged Election, one not even fit for third world countries!’, 30 december 2020, Tweet.

¹⁷⁰ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘Why didn’t the Fake News Media, the FBI and the DOJ report the Biden matter BEFORE the Election. Oh well, it’s OK, we won the Election anyway - 75,000,000 VOTES!!!’, 10 december 2020, Tweet; Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘I’m not fighting for me, I’m fighting for the 74,000,000 million people (not including the many Trump ballots that were “tossed”), a record for a sitting President, who voted for me!’, 30 november 2020, Tweet.

¹⁷¹ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘We have some big things happening in our various litigations on the Election Hoax. Everybody knows it was Rigged. They know Biden didn’t get more votes from the Black community than Obama, & certainly didn’t get 80,000,000 votes. Look what happened in Detroit, Philadelphia, plus!’, 29 november 2020, Tweet.

¹⁷² Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘Poll: 79 Percent of Trump Voters Believe ‘Election Was Stolen’ <https://t.co/PmMBmt05AI> via @BreitbartNews They are 100% correct, but we are fighting hard. Our big lawsuit, which spells out in great detail all of the ballot fraud and more, will soon be filled. RIGGED ELECTION!’, 24 november 2020, Tweet.

¹⁷³ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘Just happened to have found another 4000 ballots from Fulton County. Here we go!’, 6 januari 2021, Tweet.

¹⁷⁴ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘Peter Navarro releases 36-page report alleging election fraud “more than sufficient” to swing victory to Trump <https://t.co/D8KrMHnFdK>. A great report by Peter. Statistically impossible to have lost the 2020 Election. Big protest in D.C. on January 6th. Be there, will be wild!’, 19 december 2020, Tweet.

¹⁷⁵ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘The “Justice” Department and the FBI have done nothing about the 2020 Presidential Election Voter Fraud, the biggest SCAM in our nation’s history, despite overwhelming evidence. They should be ashamed. History will remember. Never give up. See everyone in D.C. on January 6th.’, 26 december 2020, Tweet; ‘See you in Washington, DC, on January 6th. Don’t miss it. Information to follow!’, 27 december 2020, Tweet; ‘JANUARY SIXTH, SEE YOU IN DC!’, 30 december 2020, Tweet; ‘The BIG Protest Rally in Washington, D.C., will take place at 11.00 A.M. on January 6th. Locational details to follow. StopTheSteal!’, 1 januari 2021, Tweet; ‘January 6th. See you in D.C.’, 1 januari 2021, Tweet; ‘I will be there. Historic day!’, 3 januari 2021; ‘I hope the Democrats, and even more importantly, the weak and ineffective RINO section of the Republican Party, are looking at the thousands of people pouring into D.C. They won’t stand for a landslide election victory to be stolen. @senatemajldr @JohnCornyn @SenJohnThune’, 5 januari 2021, Tweet; ‘I will be speaking at the SAVE AMERICA RALLY tomorrow on the Ellipse at 11AM Eastern. Arrive early — doors open at 7AM Eastern. BIG CROWDS! <https://t.co/k4bLXESc0c>’, 5 januari 2021, Tweet.

the courage to do what should have been done to protect our Country and our Constitution, giving States a chance to certify a corrected set of facts, not the fraudulent or inaccurate ones which they were asked to previously certify. USA demands the truth!’¹⁷⁶ Het verzet tegen de uitslag van een verloren democratische verkiezing, het wegzetten van de media als leugenaars en het oproepen tot geweld om een democratische procedure te onderbreken passen alle drie perfect bij het beeld van een *illiberal democrat*. De vraag is of deze uitspraken en acties van Trump de regel of de uitzondering waren in de tweede onderzoeksperiode. Om deze vraag te beantwoorden, zullen de cijfers die uit het onderzoek naar voren gekomen zijn, moeten worden geanalyseerd.

Hogere absolute aantallen, hogere percentages

Bij de analyse van Trumps tweets valt op dat de cijfers uit de tweede onderzoeksperiode bij zowel het populisme als de *illiberal democracies* een stuk hoger uitvallen dan in de eerste onderzoeksperiode. Dit is hoofdzakelijk het gevolg van Trumps afwijzing van de verkiezingsuitslag. Hij gebruikte bij deze afkeuring vaak aanvallend taalgebruik en het afwijzen zelf was in zekere zin al een aanval op de liberale democratie als staatsvorm: dit soort tweets passen bij een afwijzing van de scheiding der machten als essentieel onderdeel van de liberale democratie. In onderstaande alinea’s zullen de cijfermatige gegevens worden gepresenteerd die uit de analyse naar voren kwamen. Hierna zullen uit deze gegevens enkele conclusies worden getrokken die essentieel zijn voor de beantwoording van de deelvraag.

Zoals te zien is in tabel 4.1, zijn er 727 berichten geanalyseerd in de tweede onderzoeksperiode.¹⁷⁷ Van die berichten voldeden er 621 aan ten minste een van de populistische kenmerken en 491 aan ten minste een van de kenmerken van de *illiberal democracy*. Het valt op dat bepaalde kenmerken vaker voorkwamen dan andere. Waar er in de tweede onderzoeksperiode bijna geen nationalistische berichten waren, waren er maar liefst 614 berichten met een populistische retoriek. Daarnaast waren er ook 230 berichten met een anti-elitair element. Bij de illiberale tweets is dezelfde trend te zien: 454 berichten met een verzet tegen de scheiding der machten en slechts 66 berichten die een ander kenmerk bevatten. Deze hoge aantallen zijn dan ook een direct gevolg van Trumps verzet tegen de verkiezingsuitslag. Maar liefst 85% van de berichten voldeed aan de populistische voorwaarden en 67,5% voldeed aan de voorwaarden voor een *illiberal democrat*.

¹⁷⁶ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘Mike Pence didn’t have the courage to do what should have been done to protect our Country and our Constitution, giving States a chance to certify a corrected set of facts, not the fraudulent or inaccurate ones which they were asked to previously certify. USA demands the truth!’, 6 januari 2021, Tweet. Deze tweet werd overigens snel weer van Twitter verwijderd door Trump, maar is wel opgenomen in het TTA bestand.

¹⁷⁷ Het werkelijke aantal tweets lag hoger (965). Sommige tweets vormden echter samen een bericht en zijn dus als een enkel bericht geanalyseerd. Verder waren er, zoals eerder in de voetnoten beschreven, tweets die onmogelijk te herleiden waren en daarom niet geanalyseerd zijn. Deze tabel is gebaseerd op gegevens, zoals die zijn te vinden in het databestand ‘Tweets van Trump Last 100’. De tweets in dit databestand zijn gekopieerd uit het online archief ‘The Trump (Twitter) Archive (TTA)’. Elke tweet is voorzien van een datum en eventuele bijzonderheden, zoals videomateriaal.

Populisme	621
Anti-elitarisme	230
Nationalisme	47
Aanvallende retoriek	614
Illiberal Democratic	491
Anti-scheiding der machten	454
Anti-media	61
Anti-minderheden	5

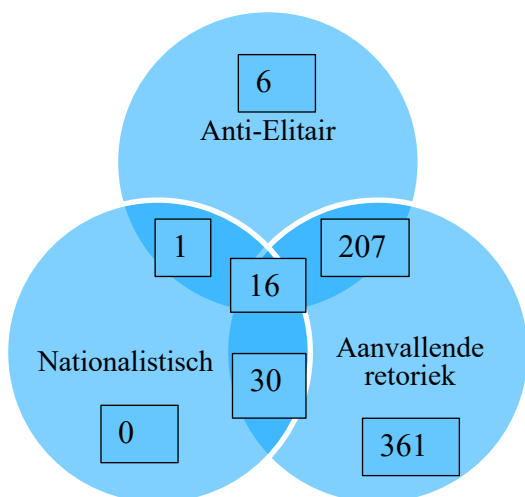
Tabel 4.1: Absolute aantallen populistische en illiberale tweets in de periode 4 november 2020 - 8 januari 2021 ¹⁷⁸

Uit de gegevens van grafiek 4.1 blijkt verder dat Trump ook een groot aantal berichten verstuurde die zowel een anti-elitaire als een retorisch-aanvallende component bevatten.¹⁷⁹ Deze berichten bestonden voornamelijk uit tweets die de media aanvielen of die de verkiezingsnederlaag ontkenden en bestaande instanties beschuldigden van betrokkenheid bij het verdoezelen van ‘de echte’ uitslag. Ook waren er 16 berichten die anti-elitair, nationalistisch en retorisch aanvallend waren. Een voorbeeld hiervan is de volgende tweet: ‘Radical Left ANTIFA SCUM was easily rebuffed today by the big D.C. MAGA Rally crowd, only to return at night, after 99% of the crowd had left, to assault elderly people and families. Police got there, but late. Mayor is not doing her job!’¹⁸⁰ De president verzette zich tegen de burgemeester (anti-elitair), herhaalde de nationalistische MAGA-kreet en gebruikte uitroeptekens en hoofdletters in veelvoud.

¹⁷⁸ Het aantal tweets in de categorie ‘anti-minderheden’ lijkt erg laag te liggen. Dit is mede het gevolg van het feit dat alleen tweets die directe aanvallen op minderheden bevatten zodanig geïdentificeerd zijn. Tweets die indirecte aanvallen op minderheden bevatten (zoals uitspraken van Trump, gericht tegen bepaalde steden of wijken waar hoofdzakelijk Afro-Amerikanen wonen) zijn niet meegenomen.

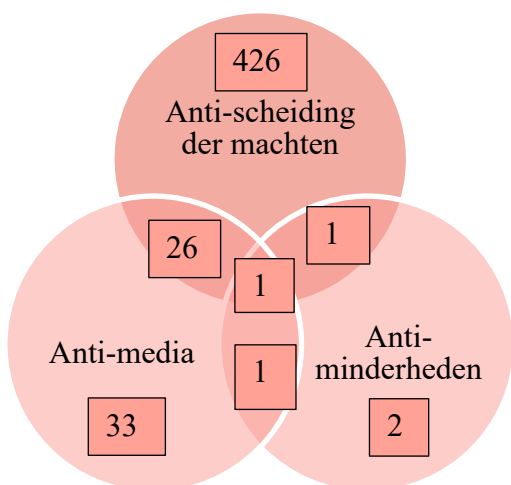
¹⁷⁹ Deze grafiek is gebaseerd op gegevens, zoals die zijn te vinden in het databestand ‘Tweets van Trump Last 100’.

¹⁸⁰ Donald Trump (@TheRealDonaldTrump), ‘Radical Left ANTIFA SCUM was easily rebuffed today by the big D.C. MAGA Rally crowd, only to return at night, after 99% of the crowd had left, to assault elderly people and families. Police got there, but late. Mayor is not doing her job!’, 14 november 2020, Tweet.

Grafiek 4.1: De populistische tweets van Donald Trump in de periode 4 november 2020 - 8 januari 2021

Bij de illiberale berichten is er, net als tijdens de eerste onderzoeksperiode, veel minder overlap dan bij de populistische berichten, maar was er wel een groot aantal illiberale tweets, zoals te zien is in tabel 4.1 en grafiek 4.2.¹⁸¹ De berichten vielen hoofdzakelijk in de eerste twee categorieën (tegen de scheiding der machten en tegen de media) en bleken het gevolg van Trumps nederlaag tijdens de presidentsverkiezingen. Al met al was een ruime tweederdemeerderheid van de tweets illiberaal en is er dus sprake van een verdubbeling in percentage in vergelijking met de eerste onderzoeksperiode.

Grafiek 4.2: De illiberale tweets van Donald Trump in de periode 4 november 2020 - 8 januari 2021

¹⁸¹ Deze tabel en grafiek zijn gebaseerd op gegevens, zoals die zijn te vinden in het databestand 'Tweets van Trump Last 100'.

Historische gevolgtrekkingen

Uit de analyse van de tweets uit de beide onderzoeksperiodes komt het volgende beeld naar voren. De percentages van zowel populistische als illiberale tweets lag in de tweede onderzoeksperiode veel hoger dan in de eerste (populisme van 67% naar 85%; illiberaal van 28% naar 67,5%). Het gedrag van president Trump was dus hoe dan ook sterk raciaal-populistisch, maar in de tweede onderzoeksperiode ook erg illiberaal. Een tweederdemeerderheid in de tweets kan simpelweg niet genegeerd worden. In het derde hoofdstuk is in de paragraaf *vooruitblik* al ingegaan op Trumps relatie met en verhouding tot traditionele Amerikaanse populistten. Vanwege de enorme groei in het aantal illiberale tweets zal in deze afsluitende paragraaf een vergelijking worden gemaakt op het gebied van de *illiberal democracy*. De gevonden gegevens roepen namelijk de vraag op of Donald Trump misschien altijd al illiberale neigingen heeft gehad, maar in de eerste honderd dagen simpelweg geen reden had om hier in dergelijke mate over te twitteren.

Het feit dat de president in beide onderzoeksperiodes twitterde over verschillende illiberale onderwerpen toont aan dat Trump altijd al illiberale gedachten heeft gehad, maar dat de verloren verkiezingen voor hem van een dergelijk belang waren dat deze niet geaccepteerd konden worden. Trumps illiberale neigingen werden als het ware pas bekend toen de verkiezingen hier aanleiding toe gaven. Het percentage illiberale tweets lag in de eerste onderzoekperiode immers ook al op 28% en dit toont aan dat Trump sowieso geen tolerante houding had tegenover bepaalde liberale instanties. Het beeld van verzet tegen de pers is, zoals vermeld, niet nieuw. Richard Nixon probeerde journalisten te laten ontslaan, maar toen zij met compromitterend bewijs kwamen, trad hij wel degelijk af.¹⁸² Trumps schoffering van de pers was van een geheel nieuw, haast Orbaniaans kaliber. Vijandelijke berichten werden door Trump niet alleen meer afgedaan als ‘fake news’, maar als een aanval op zijn variant van de waarheid. Trump toonde aan dat hij een stuk meer gemeen had met andere illiberale leiders dan na hoofdstuk 3 zou moeten worden geconcludeerd. De overeenkomsten met Jeltsin’s gedrag zijn bijvoorbeeld interessant om te bekijken.

Voor illiberale democraten is het niet per se noodzakelijk dat zij zich ten alle tijden verzetten tegen de liberale aspecten van de democratie. Het gaat er om dat ze dit op sommige cruciale momenten wel degelijk doen. Jeltsin gedroeg zich bijvoorbeeld lang niet altijd illiberaal. Tijdens zijn eerste jaren als president voerde hij extensieve economische veranderingen door om het communistische beleid te veranderen. Hij had hiermee tot doel om het volledige socialistische systeem te ontmantelen en ondertussen kwam hier een semi-democratisch systeem voor in de plaats.¹⁸³ Dit systeem begon Jeltsin echter tegen te werken en gedurende 1992 lag de Russische president constant overhoop met het parlement. Tijdens dit soort cruciale momenten koos hij ervoor om bijvoorbeeld het leger de straat op

¹⁸² Steven G. Calabresi, ‘The political question of presidential succession’, *Stanford Law Review* 48 (1995-1996) 155.

¹⁸³ Noble e.a., *Western civilization*, 879-881.

te sturen om de orde te herstellen (1993). De overeenkomst met de National Guard in de straten tijdens de BLM-demonstraties en de bestorming van het Capitool is verontrustend.¹⁸⁴

Ook vaardigde Jeltsin constant decreten uit zonder rekening te houden met het Russische hooggerechtshof. De president had weinig oog voor de scheiding der machten en negeerde de uitslagen van de verkiezingen van 1993 door het eerdergenoemde referendum dat de macht hoe dan ook naar hem doorschoof.¹⁸⁵ De conclusie die vrijwel met zekerheid moet worden getrokken is dat Trumps illiberale gedrag na de verkiezingen kenmerkend was voor hemzelf. De president gedroeg zich illiberaal en was daarmee een gevaar voor de Amerikaanse liberale democratie. Dit werd pijnlijk duidelijk toen zijn aanhangers het symbool van die liberale democratie probeerden te bezetten.

De analyse van de tweets bewijst onomstotelijk dat het gedrag van de president in de tweede onderzoeksperiode bijzonder populistisch en erg illiberaal was. In het laatste hoofdstuk, de conclusie, zullen de antwoorden op de deelvragen worden samengevoegd om een antwoord op de hoofdvraag te kunnen bieden en kan definitief worden verklaard of Trump zich populistisch en/of als een *illiberal democrat* heeft gedragen tijdens zijn presidentiële termijn.

¹⁸⁴ Kathleen E. Smith, *Mythmaking in the new Russia. Politics and memory during the Yeltsin era* (New York 2002) 40.

¹⁸⁵ Smith, *Mythmaking in the new Russia*, 96.

Hoofdstuk 5: Conclusie

Introductie

In de voorgaande hoofdstukken is met behulp van secundaire literatuur en primaire Twitter-analyse onderzocht welke karakteristieken Amerikaanse populistten in het verleden hebben getoond, welke zaken kenmerkend zijn voor de moderne *illiberal democrat* en welke kenmerken van deze twee stromingen Donald Trump, in twee verschillende tijdsperiodes in zijn presidentschap, heeft vertoond op Twitter (20 januari 2017 - 29 april 2017 en 4 november 2020 - 8 januari 2021). Deze vraagstukken zijn naar voren gekomen om een antwoord te bieden op de hoofdvraag van deze scriptie: heeft Donald Trump zich tijdens zijn presidentschap gedragen als een Amerikaans populist, was in deze periode het predicaat *illiberal democrat* op hem van toepassing, was geen van beide stromingen op hem van toepassing of was er sprake van een combinatie van deze stromingen? In dit concluderende hoofdstuk zal deze onderzoeksvraag definitief beantwoord worden en zullen suggesties worden gegeven voor potentiële, toekomstige onderzoeksprojecten over dit onderwerp.

Donald Trump als rechtse raspopulist

Uit de kwantitatieve analyse van het twittergedrag van Donald Trump is gebleken dat hij zich tijdens beide onderzoeksperiodes sterk populistisch gedroeg. Het percentage populistische tweets was in de eerste onderzoeksperiode iets minder dan 70% en in de tweede zelfs 85%. Trump vertoonde in totaal in 920 van de 1173 onderzochte berichten ten minste een kenmerk van het Amerikaans populisme. Vooral de aanvallende, simpele vorm van retoriek viel hierbij op, alhoewel ook de nationalistische en anti-elitaire componenten vaak terugkwamen. Donald Trumps meest gebruikte retorische middelen waren het gebruik van meerdere uitroeptekens in een zin, het uiten van persoonlijke beledigingen tegen tegenstanders en het veelvuldig gebruiken van de caps lock. Veel van de beledigende tweets waren vervolgens tegen de media gericht. Trump sprak vaak over de ‘fake news media’ of de ‘lamestream media’ om zijn critici als leugenaars weg te zetten. Tot slot gaf Trumps campagneslogan ‘Make America Great Again’ veel tweets een nationalistisch randje.

De onderzoeksresultaten met betrekking tot het populisme komen in grote lijnen overeen met de bestaande wetenschappelijke consensus over Donald Trump: de vijftienveertigste president van de Verenigde Staten was een raspopulist en bovendien een populist in de traditie van het rechtse, etnisch-gemotiveerde nationalisme. Dit populisme was niet nieuw in de Verenigde Staten, maar kende een lange historische achtergrond met voorbeelden die stamden uit de late negentiende en twintigste eeuw. Trump trad in de voetsporen van een lange anti-immigratietraditie en paste bij de stroming die Kazin typeerde als raciaal-populisme. Onderdeel van die stroming waren talloze projecten en wetten, zoals de Chinese Exclusion Act (1882), die tot doel hadden om immigranten uit niet-witte culturen de toegang tot het land te weigeren. Ook Trump verzette zich met zijn speech-acts op Twitter tegen vrije immigratie uit landen met niet-witte culturen, zoals Mexico, en presenteerde ook werkelijke projecten

zoals de bouw van ‘the Wall’ om dit beleid uit te voeren. Trump sloot met zijn gedrag dus aan bij deze raciaal-populistische stroming, maar kende ook overeenkomsten met bijvoorbeeld William Jennings Bryan, een ‘civic-nationalist populist’ uit de negentiende eeuw. Vooral hun houding ten opzichte van media instanties kwam sterk overeen, maar ze verschilden wel weer in de motivatie van hun anti-mondiale beleid.

Donald Trump als illiberal democrat

De Twitter-analyse leverde een interessantere conclusie op met betrekking tot de *illiberal democracy*, een begrip van Fareed Zakaria uit de jaren negentig van de vorige eeuw. Deze auteur vreesde dat politieke leiders in democratische landen zonder liberale traditie het principe van ‘majoritarian rule’ zouden misbruiken om alle macht bij de meerderheid te brengen. Dit werd in liberale democratieën, zoals die bestonden in West-Europa en de Verenigde Staten, voorkomen door de liberale achtergrond van de democratie. Die liberale achtergrond was gebouwd op een sterke scheiding der machten, een vrije pers en constitutionele bescherming van minderheden. Illiberale democraten geloofden daarentegen niet in deze achtergrond en kenmerkten zich door een verzet tegen de scheiding der machten, een aanval op de vrije pers of een aanval op een maatschappelijke minderheid.

In de eerste onderzoeksperiode vertoonde ongeveer een op de drie berichten een kenmerk van deze politieke stroming. Trump ging op Twitter vooral in tegen de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, de eerdergenoemde media instanties en de Latino- en moslimminderheden in de Verenigde Staten. Het aantal tweets in de eerste onderzoeksperiode was niet gering, maar ook zeker niet significant genoeg om Donald Trump een *illiberal democrat* te noemen. In de tweede onderzoeksperiode was dit wel anders. Het percentage illiberale tweets lag toen vele malen hoger dan in de eerste. Maar liefst 67% van de tweets voldeed sinds november 2020 aan een van de voorwaarden. De belangrijkste reden voor dit verschil bleek Trumps uitgesproken verzet tegen de uitslag van de Amerikaanse presidentsverkiezingen (2020) te zijn.

Trump's actieve weerspreking van een democratische verkiezingsuitslag, de oproepen tot demonstraties en de bestorming van het Capitool door zijn aanhangers, bewijzen dat Trump in de tweede onderzoeksperiode niet alleen moet worden gezien als populist, maar zeker ook als iemand met illiberale neigingen. Vooral het verzet tegen de scheiding der machten en de vrije pers bewees dat Trump niet paste bij de liberale achtergrond van de moderne Amerikaanse democratie. Trump voegde zich in zekere zin bij een nieuwe golf van illiberale leiders, zoals Viktor Orban en Jaïr Bolsonaro, die sterk in de traditie van Boris Jeltsin stonden. De liberale instanties van de Verenigde Staten werden op meerdere momenten actief tegengewerkt door Donald Trump en de vijfenveertigste president hield zich hier op Twitter niet over in. Zakaria's vrees breidde zich dus uit tot de Verenigde Staten, waar een populistische *illiberal democrat* de liberale instanties van de democratie aanviel toen de gebeurtenissen om hem heen hier aanleiding toe gaven. Een antwoord op de hoofdvraag is nu dus

gevonden: Trump was een onversneden populist, maar op momenten die hem hier aanleiding toe gaven, zoals de verloren verkiezingen van 2020, was ook het predicaat *illiberal democrat* op hem van toepassing.

Suggesties voor verder onderzoek

Uiteraard is het onderzoek naar Trumps uitlatingen op Twitter met deze scriptie nog verre van compleet. Er is een grote periode met duizenden tweets die nog onderzocht kan worden en bovendien kunnen de tweets nog getoetst worden op vele andere kenmerken van meerdere stromingen. Ook kunnen (en moeten) de tweets die in dit onderzoek zijn onderzocht nogmaals worden gecontroleerd, omdat ook bij deze analyse sprake blijft van mensenwerk. Een enkele historicus die de tweets onderzoekt is niet genoeg, er zal nog vele malen over dezelfde tweets moeten worden gediscussieerd, omdat verschillende onderzoekers wellicht anders denken over de categorisering van bepaalde tweets. Dit kan het wetenschappelijk onderzoek alleen maar bevorderen.

Naast deze inhoudelijke uitbreidingen kunnen er ook nog methodologische alternatieven worden toegepast. Voorbeelden zijn onderzoeken gebaseerd op presidentiële toespraken in het Witte Huis of uitspraken tijdens Trump-rally's. Het ligt daarbij in de lijn der verwachting dat Trump bij gebeurtenissen die hier aanleiding toe gaven bijzonder illiberaal heeft gereageerd. De president had immers ook de verloren verkiezingen van 2020 nodig om werkelijk illiberaal gedrag te vertonen. Het presidentschap van Trump mag dan nog maar net voorbij zijn, het heeft al meer dan genoeg stof voor extensief onderzoek opgeleverd voor politicologen en historici.

Behalve verder onderzoek naar Donald Trump als individu is ook meer onderzoek nodig naar de Republikeinse partij in zijn geheel. Was er wellicht al langer sprake van een illiberale traditie en waren er meer illiberale presidenten, ook al bestaat de term nog maar relatief kort. Trumps stemmers komen niet zomaar uit de lucht vallen en voelen zich niet plots aangetrokken tot illiberaal gedachtegoed. De notie dat Trump zich soms illiberaal gedroeg en dat zijn aanhangers dit accepteerden impliceert al dat de Verenigde Staten misschien toch niet heel goed beschermd waren tegen *illiberal democrats*, dus wie weet waren er vroeger al meer.

Implicaties

Het feit dat Donald Trump zich gedurende zijn presidentschap zo sterk tegen de kernwaarden van de liberale democratie heeft gekeerd, heeft natuurlijk ook implicaties voor de huidige en toekomstige Amerikaanse maatschappij. 74 miljoen Amerikanen gaven hun stem aan een leider die er op Twitter geen twijfel over liet bestaan dat hij de liberale democratie, zoals die bestond, niet waardeerde. Dit beeld past bij de verdere opkomst van de illiberale democratie, zoals die ook heeft plaatsgevonden in landen als Rusland, Hongarije en Brazilië. 'Majoritarian rule' werd daar gebruikt om minderheden te

onderdrukken en de rechtstaat af te breken. Met dit onderzoek is aangetoond dat ook in de Verenigde Staten een illiberale politicus de macht kan krijgen, al is het systeem nog zo beschermd door middel van een liberale traditie.

Toen Trump aftrad als president, verminderde zijn invloed aanzienlijk, maar de voormalige *Commander in Chief* gaf al aan nog niet klaar te zijn met zijn politieke bestaan.¹⁸⁶ Trump heeft al aangetoond een groot electoraat op te kunnen roepen en de dreiging voor de liberale Amerikaanse democratie is daarom nog niet voorbij. Amerika zal ook in de toekomst te maken blijven krijgen met een existentiële crisis van de democratie, zoals die ook heeft plaatsgevonden in andere landen waar een *illiberal democrat* heeft geheerst (zie Rusland). Het enige grote voordeel voor de Amerikaanse democratie werd ook al benoemd door Fareed Zakaria zelf. Amerika heeft, net als Groot-Brittannië en Frankrijk, een lange liberale traditie om op te steunen. Om de Amerikaanse liberale democratie te laten verdwijnen, is er waarschijnlijk meer nodig dan een enkele ‘racial-populist’ met illiberaal gedachtegoed en 74 miljoen volgelingen. Er is waarschijnlijk meer nodig dan een twitterstorm.

¹⁸⁶ DW News, ‘Donald Trump teases a presidential run in 2024’ (23 februari 2021), <https://www.dw.com/en/donald-trump-teases-a-presidential-run-in-2024/a-56731509> (geraadpleegd op 12 maart 2021).

Literatuurlijst

- Abromeit, 'Frankfurt School critical theory and the persistence of authoritarian populism in the United States', in: Jeremiah Morelock (red.), *Critical theory and authoritarian populism* (Westminster 2018) 3-27.
- Abutaleb, Yasmeeen e.a., 'The U.S. was beset by denial and dysfunction as the coronavirus raged' (versie 4 april 2020), <https://www.washingtonpost.com/national-security/2020/04/04/coronavirus-government-dysfunction/?arc404=true> (18 februari 2021).
- Addicott, Jeffrey F., 'The Trump travel ban. Rhetoric vs reality', *Digital Commons at St. Mary's University* (2019), 492-528.
- Ahlquist, John S. e.a., 'How do voters perceive changes to the rules of the game? Evidence from the 2014 Hungarian elections' (versie 2015), http://johnahlquist.net/files/AIWZ_JCE_accepted.pdf, (10 december 2020).
- Akbaba, Sertan, 'Re-narrating Europe in the face of populism. An analysis of the anti-immigration discourse of populist party leaders', *Insight Turkey* 20 (2013) 3, 199-218.
- Alamillo, Rudy, 'Hispanics para Trump. Denial of racism and hispanic support for Trump', *Du Bois Review: Social Science Research on Race* 16 (2019) 2, 457-487.
- Atkin, Nicholas, 'Withstanding extremes. Britain and France 1918-1940', in: N. Atkin en M. Biddis (red.), *Themes in modern European history, 1890-1945* (New York 2009) 243-27.
- Bánkúti, Miklós, Gábor Halmai en Kim Lane Scheppelle, 'Hungary's illiberal turn. Disabling the constitution', *Journal of Democracy* 23 (2012) 3, 138-146.
- Batory, Agnes, 'Election briefing no 51. Europe and the Hungarian parliamentary elections of april 2010', *Election and Referedums Network* (2010).
- Berlin, Isaiah e.a., 'To define populism', *Government and opposition* 3 (1968) 2, 137-179.
- Betz, Hans-Georg, 'Nativism across time and space', *Swiss Political Science Review* 23 (2017) 4, 335-353.
- Boycko, Maxim e.a., 'Privatizing Russia', *Brookings Papers on Economic Activity* 2 (1993), 139-192.
- Bryan, William Jennings, 'The Cross of Gold', in: *Industrial triumph and confrontation of reality*, 446-451.
- Burns, Alexander, 'Legal challenges mount against Trump's travel ban' (versie 30 januari 2017), <https://www.nytimes.com/2017/01/30/us/legal-challenges-mount-against-trumps-travel-ban.html>, (25 maart 2021).
- Calabresi, Steven G., 'The political question of presidential succession', *Stanford Law Review* 48 (1995-1996).

- Cha, Victor en Katrin Fraser Katz, 'The right way to coerce North Korea. Ending the threat without going to war', *Foreign Affairs* 97 (2018) 3, 87-100.
- Chemerinsky, Erwin, 'Trump, the court, and constitutional law', *Indiana Law Journal* 93 (2018) 1, 73-81.
- CNN, 'Presidential results' (versie 18 februari 2021), <https://edition.cnn.com/election/2020/results/president> (18 februari 2021).
- Conger, Kate en Mike Isaac, 'Twitter permanently bans Trump, capping online revolt' (versie 8 januari 2021), <https://www.nytimes.com/2021/01/08/technology/twitter-trump-suspended.html> (18 februari 2021).
- Congress of the United States of America, 'Enhanced Border Security and Visa Entry Reform Act of 2002' (versie 19 december 2001), <https://www.congress.gov/bill/107th-congress/house-bill/3525> (29 maart 2021)
- Di Tella, Torcuato, *Latin American politics. A theoretical approach* (Austin 2010).
- Dionne, E.J., *Why Americans hate politics* (New York 2004).
- Dix, 'The varieties of populism. The case of Colombia', *The Western Political Quarterly* 31 (1978), 334-351.
- Dodson, Scott, 'Jurisdiction in the Trump era', *Fordham Law Review* 87 (2018) 1, 73-86.
- Duignan, Brian, 'Donald Trump', *Encyclopædia Britannica* (versie 7 november 2020), <https://www.britannica.com/biography/Donald-Trump>.
- Eilam, Shazar en Rotem Oreg, 'The Trump administration's first 100 days. From election promises to the challenges of reality', *INSS Insight* 922 (2017) 4, 1-5.
- Epstein, Jennifer, 'Biden declares victory, calls on Americans to mend divisions' (versie 8 november 2020), <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-11-08/biden-declares-victory-calls-on-americans-to-mend-divisions> (18 februari 2021).
- Gandesha, 'Understanding right and left populism', in: Jeremiah Morelock (red.), *Critical theory and authoritarian populism* (Westminster 2018) 49-70.
- Garcia, Eric, 'A history of "Draining the Swamp". Trump announces his ethics reform plan' (versie 18 oktober 2016), <https://www.rollcall.com/2016/10/18/a-history-of-draining-the-swamp/> (25 maart 2021).
- Gaughan, Anthony J., 'Illiberal democracy. The toxic mix of fake news hyperpolarization', *Duke Journal of Constitutional Law & Public Policy* 12 (2017), 57-139.
- Gillin, Joshua, 'Inaugural crowd sizes ranked' (versie 20 januari 2017), <https://www.politifact.com/article/2017/jan/20/inaugural-crowd-sizes-ranked/> (28 maart 2021).
- Gounari, 'Authoritarianism, discourse and social media. Trump as the "American Agitator"', in: Jeremiah Morelock (red.), *Critical theory and authoritarian populism* (Westminster 2018) 207-227.

- Goździak, Elżbieta M. en Péter Márton, 'Where the wild things are. Fear of islam and the anti-refugee rhetoric in Hungary and in Poland', *Central and Eastern European Migration Review* 7 (2018) 2, 125-151.
- Gutsche Jr, Robert E., *The Trump presidency, journalism, and democracy* (Londen 2018).
- Hilstrom, Laurie Collier, *The #MeToo movement* (Santa Barbara 2018).
- Hirano, 'Third parties, elections, and roll-call votes. The populist party and the late nineteenth-century U.S. Congress', *Legislative Studies Quarterly* 33 (2008) 1, 131-160.
- Jansen, 'Populist mobilization. A new theoretical approach to populism', *Sociological Theory* 29 (2011) 2, 75-96.
- Jones, David A., 'Why Americans don't trust the media. A Preliminary analysis', *The International Journal of Press/Politics* 9 (2004) 2, 60-75.
- Jost, Timothy, 'Examining the House Republican ACA repeal and replace legislation' (versie 7 maart 2017), <https://www.healthaffairs.org/doi/10.1377/hblog20170307.059064/full/> (13 januari 2021).
- Kanazawa, Mark, 'Immigration, exclusion, and taxation. Anti-Chinese legislation in Gold Rush California', *The Journal of Economic History* 65 (2005) 3, 779-805.
- Kates, Graham e.a., 'Capitol secured after assault from Trump supporters' (versie 10 januari 2021), <https://www.cbsnews.com/live-updates/trump-us-capitol-secured-dc-protest/> (13 januari 2021).
- Kazin, Michael, 'Trump and American populism. Old wine, new bottles', *Foreign Affairs* 95 (2016) 6, 17-24.
- Kazin, *The Populist persuasion. An American history*, (London 2017).
- Keith, Tamara, 'White House touts "historic" 28 laws signed by Trump, but what are they?' (versie 27 april 2017), <https://www.npr.org/2017/04/27/525753448/white-house-touts-historic-28-laws-signed-by-trump-but-what-are-they?t=1610535811269> (13 januari 2021).
- Kellner, 'Donald Trump as authoritarian populist. A Frommian analysis', in: Jeremiah Morelock (red.), *Critical theory and authoritarian populism* (Westminster 2018) 71-82.
- Kelly, Patricia, 'Washington in ruins', *American Art* 25 (2011) 3, 112-125.
- Knoles, George Harmon, *The presidential campaign and election of 1892* (Stanford 1992).
- Kuklick, Bruce, *A political history of the USA. One nation under God* (Londen 2020).
- Lafrance, Adrienne, 'How the "fake news" crisis of 1896 explains Trump' (versie 19 januari 2017), <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2017/01/the-fake-news-crisis-120-years-ago/513710/> (29 maart 2021).
- Lamothe, Dan, 'Trump picks retired marine Gen. James Mattis for secretary of defense' (versie 1 december 2016), https://www.washingtonpost.com/world/national-security/trump-has-chosen-retired-marine-gen-james-mattis-for-secretary-of-defense/2016/12/01/6c6b3b74-aff9-11e6-be1c-8cec35b1ad25_story.html (28 maart 2021).

- Luke, Timothy W., 'America's continuing current crisis. The matter of black lives', *New Political Science* 42 (2020) 3, 425-430.
- Macias, Amanda, 'Trump not going to Biden inauguration, the president announces two days after stoking deadly U.S. Capitol riot' (versie 8 januari 2021), <https://www.cnn.com/2021/01/08/biden-inauguration-trump-will-not-attend-on-jan-20.html> (18 februari 2021).
- Mazower, Mark, *Dark Continent: Europe's Twentieth Century* (Londen 1998).
- Mazzoleni, Gianpietro, 'Populism and the media', in: Daniele Albertazzi en Duncan McDonnell (red.), *Twenty-first century populism. The Spectre of Western European democracy* (New York 2008), 49-64.
- McFaul, Michael, 'Yeltsin's Legacy', *The Wilson Quarterly* (1976-) 24 (2000) 2, 50-58.
- Mudde, Cas en Cristobal Rovira Kaltwasser, *Populism. A very short introduction* (Oxford 2017).
- Müller, *What is populism?* (Philadelphia 2016).
- Murphy, Troy A., 'William Jennings Bryan. Boy orator, broken man, and the "evolution" of America's public philosophy', *Great Plains Quarterly* 22 (2002) 2, 83-98.
- Nazar, Mitra, 'Hongaars HirTV in één dag van kritische zender naar regeringspreekbuis' (versie 20 augustus 2018), <https://nos.nl/artikel/2246885-hongaars-hirtv-in-een-dag-van-kritische-zender-naar-regeringspreekbuis.html>, (10 december 2020).
- New York Times, 'Highlights from the transition. Trump, refusing to concede, cheers on supporters' (versie 6 januari 2021), <https://www.nytimes.com/live/2020/11/14/us/joe-biden-trump> (13 januari 2021).
- Noble, Thomas F.X. e.a., *Western civilization. Beyond boundaries* (Boston 2014).
- Nuñez-Mietz, Fernando G., 'Resisting human rights through securitization. Russia and Hungary against LGBT rights', *Journal of Human Rights* 18 (2019) 5, 543-563.
- Nye, Joseph S., 'Transformational and transactional presidents', *Leadership* 10 (2013) 1, 118-124.
- Oliver en Rahn, 'Rise of the "Trumpenvolk". Populism in the 2016 election', *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 667 (2016), 189-206.
- Opitz-Belakhal, C., 'Civil society theory. Montesquieu', in: H.K. Anheier, S. Toepler (red.), *International encyclopedia of civil society* (New York 2010).
- Patterson, 'News coverage of Donald Trump's first 100 days' (versie 18 mei 2017), <https://shorensteincenter.org/news-coverage-donald-trumps-first-100-days/> (5 april 2021).
- Peeples, Lynne, 'COVID and the US election. Will the rise of mail-in voting affect the result?' (versie 23 oktober 2020), <https://www.nature.com/articles/d41586-020-02979-x> (18 februari 2021).
- Plattner, Marc F., 'Illiberal democracy and the struggle on the right', *Journal of Democracy* 30 (2019) 1, 5-19.
- Posen, 'The rise of illiberal hegemony', *Foreign Affairs* 97 (2018) 2, 20-27.

- Pramuk, Jacob en John W. Schoen, 'Trump struggled to keep promises in his first 100 days – and it may not get easier' (versie 24 april 2017), <https://www.cnbc.com/2017/04/24/trump-campaign-promises-president-falls-short-in-first-100-days.html> (13 januari 2021).
- Presbey, Gail M., 'Globalization and the crisis in Detroit', *Perspectives on Global Development and Technology* 14 (2015) 1-2, 261-277.
- Pruitt, 'Fast facts on the "First 100 days"' (versie 22 augustus 2018), <https://www.history.com/news/fast-facts-on-the-first-100-days> (23 november 2020).
- Qiu, Linda, 'Donald Trump's top 10 campaign promises' (versie 15 juli 2016), <https://www.politifact.com/article/2016/jul/15/donald-trumps-top-10-campaign-promises/>, (13 januari 2021).
- Rachman en Yunianti, 'Critical discourse analysis in Donald Trump presidential campaign to win America's heart', *Tell Journal* 5 (2017) 2, 8-17.
- Rahman, Momin, 'Queer as intersectionality theorizing gay muslim identities', *Sociology* 44 (2010) 5, 944-961
- Ramirez, Francisco O., Yasemin Soysal en Suzanne Shanahan, 'The changing logic of political citizenship. Cross-national acquisition of women's suffrage rights, 1890 to 1990', *American Sociological Review* 62 (1997) 5, 735-745.
- Rice, Thomas e.a., 'Universal coverage reforms in the USA. From Obamacare through Trump', *Health Reform Monitor* 122 (2018) 1, 698-702.
- Roberts, 'Populism, political mobilization, and crises of political representation', in: C. de la Torre (red.), *The promise and perils of populism. Global perspectives* (Lexington 2015) 140–158.
- Rodino-Colocino, Michelle, 'Me too, #MeToo. Countering cruelty with empathy', *Communication and Critical/Cultural Studies* 15 (2018) 1, 96-100.
- Rogers, Samuel, 'Fidesz, the state-subsumption of domestic business and the emergence of prebendalism. Capitalist development in an "illiberal" setting', *Post Communist Societies* 32 (2020) 5, 591-606.
- Russel, 'William Jennings Bryan. Statesman—fundamentalist', *Journal of Presbyterian History* 53 (1975) 2, 93-119.
- Schake, Kori, 'The military and the constitution under Trump', *Survival* 62 (2020) 4, 31-38.
- Schoor, Carola, 'Where the real people meet the real elite', *Populism* 2 (2019) 2, 184-206.
- Schudson, Michael S., 'The vital role of journalism in a liberal democracy' (versie 5 oktober 2020), <https://thereader.mitpress.mit.edu/journalism-in-a-liberal-democracy/> (10 december 2020).
- Schulze, Hagen, *States, nations, nationalism. From the middle ages to the present* (München 1994).
- Seitz-Wald, Alex, 'Republican Karen Handel defeats Democrat Jon Ossoff in Georgia special election' (versie 21 juni 2017), <https://www.nbcnews.com/politics/elections/georgia-election-results-ossoff-handel-n774936> (9 december 2020).

- Shattuck, John, 'The new global landscape. Illiberal regimes and movements', *Journal of International Affairs* 71 (2018) 5, 15-22.
- Small, Tamara A., 'What the hashtag. A content analysis of Canadian politics on Twitter?', *Information Communication & Society* 14 (2011) 6, 872-895.
- Smith, Kathleen E., *Mythmaking in the new Russia. Politics and memory during the Yeltsin Era* (New York 2002).
- Smith, Sally Bedell, 'CBS-TV purchases Nixon videotapes' (versie 13 maart 1984), <https://www.nytimes.com/1984/03/13/arts/cbs-tv-purchases-nixon-videotapes.html> (28 maart 2021).
- Smoller, Fred, 'Watergate revisited', *PS: Political Science and Politics* 25 (1992) 2, 225-227.
- St. John, Rachel, 'The raging controversy at the border began with this incident 100 years ago', *Smithsonian Magazine* 48 (2018) 6.
- Stiglitz, Joseph E., 'Trump and globalization', *Journal of Policy Modeling* 40 (2018) 3, 515-528.
- Stockemer, Daniel, *The Front National in France. Continuity and change under Jean-Marie Le Pen and Marine Le Pen* (Ottawa 2017).
- Stracqualursi, Veronica, 'Trump puts Giuliani in charge of post-election legal fight after series of losses' (versie 16 november 2020), <https://edition.cnn.com/2020/11/14/politics/rudy-giuliani-trump-lawsuits-2020-election/index.html> (18 februari 2021).
- Taveira, Rodney and Aaron Nyerges, 'Populism and propaganda in the US culture industries', *Australasian Journal of American Studies* 35 (2016) 1, 3-10.
- The Guardian, "'Incalculable loss". New York Times covers front page with 1,000 Covid-19 death notices' (versie 24 mei 2020), <https://www.theguardian.com/world/2020/may/24/new-york-times-front-page-1000-covid-19-death-notices> (18 februari 2021).
- The New York Times, '2016 Presidential election results' (versie 9 augustus 2017), <https://www.nytimes.com/elections/2016/results/president> (23 november 2020).
- The New York Times, 'Today's rampage at the Capitol, as it happened' (versie 6 januari 2021), <https://www.nytimes.com/live/2021/01/06/us/washington-dc-protests> (18 februari 2021).
- The White House Historical Association, 'Transitions at the White House', <https://www.whitehousehistory.org/press-room/press-backgrounders/white-house-transitions-fact-sheet> (29 maart 2021).
- Thompson, Frank J., Michael K. Gusmano en Shugo Shinohara, 'Trump and the affordable care act. Congressional repeal efforts, executive federalism, and program durability', *The Journal of Federalism* 48 (2018) 3, 396-424.
- Treisman, Daniel, 'Presidential popularity in a hybrid regime: Russia under Yeltsin and Putin', *American Journal of Political Science* 55 (2011) 3, 590-609.

- United States Department of State, 'The Immigration Act of 1924 (The Johnson-Reed Act)' (versie 9 mei 2017), <https://history.state.gov/milestones/1921-1936/immigration-act> (29 maart 2021).
- United States Senate, 'Roll Call Vote 117th Congress - 1st Session' (versie 13 februari 2021), https://www.senate.gov/legislative/LIS/roll_call_lists/roll_call_vote_cfm.cfm?congress=117&session=1&vote=00059 (18 februari 2021).
- Volkskrant, 'Fortuyn: grens dicht voor islamiet' (versie 9 februari 2002), <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/fortuyn-grens-dicht-voor-islamiet~b1867f23/> (8 december 2020).
- Weizenmann, Pedro Paulen, "'Tropical Trump'? Bolsonaro's threat to Brazilian democracy', *Harvard International Review* 40 (2019) 1, 12-14.
- Wright, Melissa W., 'Border thinking, borderland diversity, and Trump's wall', *Annals of the American Association of Geographers* 109 (2019) 2, 511-519.
- Yang, Mimi, The Trump wall. A cultural wall and a cultural war, *Lateral Journal of the Cultural Studies Association* 6 (2017) 2.
- Yaqub, Ussama e.a., 'Analysis of political discourse on Twitter in the context of the 2016 US presidential elections', *Government Information Quarterly* 34 (2017) 4, 613-626.
- Zakaria, Fareed, 'The rise of illiberal democracy', *Foreign Affairs* 76 (1997) 6, 22-43.
- Zimmer, Michael en Nicholas John Proferes, 'A topology of Twitter research. Disciplines, methods, and ethics', *Alsib Journal of Information Management* 66 (2014) 3, 250-261.

Afbeeldingen

- Voorkant: *Time Magazine* (20 januari 2017)

N.B.

De grafieken en tabellen in deze scriptie zijn gebaseerd op eigen onderzoek en dus zelf vervaardigd.

De rechtvaardiging van de gegevens kan gevonden worden in het Excel-databestand

'Onderzoeksbestand Trump'.